משנה · ראשונים · רמב״ם · סדר מועד

רמב"ם על משנה עירובין

רבנו משה בן מימון [הרמב"ם]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

רמב"ם על משנה עירובין

רבנו משה בן מימון [הרמב"ם]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/רמבם-על-משנה-עירובין/
הקובץ נוצר ב־19 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
משנה א 5
משנה ב 6
משנה ג 6
משנה ד 6
משנה ה 7
משנה ו 7
משנה ז 7
משנה ח 7
משנה ט 8
משנה י 8
פרק ב 9
משנה א 9
משנה ב 9
משנה ג 9
משנה ד 10
משנה ה 10
משנה ו 11
פרק ג 12
משנה א 12
משנה ב 13
משנה ג 13
משנה ד 14
משנה ה 15
משנה ו 16
משנה ז 17
משנה ח 17
משנה ט 18
פרק ד 18
משנה א 18
משנה ב 19
משנה ג 19
משנה ד 19
משנה ה 20
משנה ו 20
משנה ז 21
משנה ח 21
משנה ט 21
משנה י 22
משנה יא 22
פרק ה 23
משנה א 23
משנה ב 23
משנה ג 23
משנה ד 24
משנה ה 24
משנה ו 25
משנה ז 25
משנה ח 26
משנה ט 26
פרק ו 27
משנה א 27
משנה ב 28
משנה ג 28
משנה ד 29
משנה ה 29
משנה ו 30
משנה ז 30
משנה ח 30
משנה ט 30
משנה י 31
פרק ז 31

משנה א 31
משנה ב 31
משנה ג 32
משנה ד 32
משנה ה 32
משנה ו 32
משנה ז 32
משנה ח 33
משנה ט 33
משנה י 33
משנה יא 33
פרק ח 34
משנה א 34
משנה ב 34
משנה ג 34
משנה ד 35
משנה ה 35
משנה ו 35
משנה ז 35
משנה ח 36
משנה ט 36
משנה י 37
משנה יא 37
פרק ט 37
משנה א 37
משנה ב 38
משנה ג 38
משנה ד 39
פרק י 39
משנה א 39
משנה ב 40
משנה ג 40
משנה ד 40
משנה ה 41
משנה ו 41
משנה ז 41
משנה ח 42
משנה ט 42
משנה י 43
משנה יא 43
משנה יב 43
משנה יג 43
משנה יד 44
משנה טו 44

פרק א

משנה א

מבוי שהוא גבוה למעלה מעשרים אמה ימעט כו':

רבי יהודה אמר כי שער היכלי המלכים אולי הם גבוהות יותר מכ' אמה ולפיכך נוכל לעשות בפתח המבוי עירוב כאשר יתבאר לפנים ואפי' היה גבוה יותר מכ' כל מה שיהיה. ותנא קמא אומר כי כשיהיה גובה הקורה העומדת על ראש המבוי יותר מכ' אמה אינה ניכרת ולא יביטו אליה ולפיכך אמר אם יש בקורה הנתונה בין כותלי המבוי פתוחים ומשכיות כמו אותן שאנו קוראין אותן בערבי מקרב"ץ והם שקורין אותן החכמים אמלתרא לא יצטרך למעט ואפי' יהיה גובה הקורה המפותחת יותר מעשרים אמה לפי שבני אדם כולם יביטו אליה לרוב חשיבותה יתאמת ההיכר. וכמו כן אם יש לה צורת פתח אין צריך למעט ואפי' היה גבוה יותר מכ' אמה וצורת פתח הוא שני עמודים בגובה ושלישי ברוחב נטוי על ראשיהם מלמעלה והוא אמרם קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן וכשנצטרך לצורת פתח אינה אלא זו בלבד לא בעירובין ולא בסוכה. וחייב אתה לדעת כי המבוי לא יהיה גבהו פחות מי' טפחים בשום פנים ולא יותר מכ' אמה אלא באחד מאלו התנאים והם שיהיה לו צורת פתח או אמלתרא ולפיכך אם יש גובה קנה מכאן וקנה מכאן י' טפחים לא נצטרך שיהיה קנה על גביהן נוגע בהן אלא אפי' נתרחק מהן יותר מג' טפחים נחשוב אותו צורת פתח. ודע כי כל אמה הנזכרת בעירובין וסוכה וכלאים היא אמה בינונית רוצה לומר בת ו' טפחים וכל מה שנצטרך למוד איזה רוחק שיהיה באחד מאלו השלשה מקומות נתכוין בו לחומרא והוא כי אתה תמוד בטפח מצומצם אם יהיה בו חומרא כמו גובה סוכה וגובה המבוי אם יש בהם יותר מכ' אמה יהיו פסולין וכמו כן תמוד בטפח שאינו מצומצם אם יש בו חומרא כמו י' טפחים של גובה מבוי וגובה סוכה וט"ז אמה של קרחת הכרם וי"ב אמה של מחול הכרם שקדם באורם במסכת כלאים וכל הדומה לזה. ועינן מצומצם שיהיו אצבעות ידיך מקובצות קצתם על קצתם מהודקות בשעת מדידת הששה טפחים וכשתהדק האצבעות כל מה שתוכל ושאינו מצומצם הוא הפך זה והוא שתניח אצבעותיך קרובות זו לזו ולא יהיו מקובצות אלא מרווחות שיכנס האויר ביניהם ושמור זה העיקר ואל תטריחני לשנותו בכל מקום. ואין הלכה כרבי יהודה:

משנה ב

הכשר מבוי בית שמאי אומרים לחי וקורה כו':

המחלוקת שיש בין תנא קמא ורבי עקיבא שהאחד סובר כי המבוי שיש ברחבו פחות מד' טפחים אינו צריך לא לחי ולא קורה והשני סובר שהוא צריך ולא נתבאר בגמ' איזה מהם סובר אחת הסברות. והעקרים שאתה צריך לזכור כי המבוי הניתר בלחי וקורה על דעת בית הלל הוא שיהיה ארכו יותר מרחבו אפי' מעט וכשהוא מרובע ר"ל ארכו כרחבו הוא צריך לחי יועמד בצדו יהיה ברחבו ד' טפחים או לחי מכאן ולחי מכאן ויהיה רחבם איזה שיעור שיהיה כדין חצר שהיא צריכה פס ארבעה או שני פסין במשהו ואז יהיה מותר להשתמש בו. וכן כשיהיה בית ארכו יותר מרחבו דינו כדין מבוי ולחי או קורה בלבד יספיק לו ומותר לטלטל בתוכו בכולו. ועניין הכשר מבוי הכנתו והזמנתו להשתמש בו אחר עשיית העירוב כאשר יתבאר באמרם הכשר אוכלין שענינו הכנתם והזמנתם לטומאה. ודע כי המבואות שאינן מפולשין הם כרמלית כשהמבוי פתוח לרה"ר כאשר בארנו בתחלת שבת ואם עשה קורה לזה המבוי והוא עץ גבוה מן הכותל בגובה הנזכר ועוד יתבאר שיעור רוחב אותה הקורה ראוי לעשות בו העירוב והוא כרמלית לענין זריקה רוצה לומר כי מי שזרק מרה"ר עליו אינו חייב כרת ואם עשה לו לחי יהיה רה"י והזורק לתוכו חייב כי העיקר אצלנו קורה משום היכר לחי משום מחיצה. ואין הלכה כרבי אליעזר. וזה התלמיד הנזכר בכאן הוא רבי מאיר ועל שתי הדעות רוצה לומר דברי ר"ע או ר' מאיר הלכה כבית הלל:

משנה ג

הקורה שאמרו רחבה כדי לקבל אריח כו':

לבנה ידוע והיא מרובעת מג' טפחים על ג' טפחים. ואמרו דיה לקורה שתהא רחבה טפח הוא השלמה למה שחסר כי לפי שצריכה שתהיה ברוחב אריח והוא טפח ומחצה השלים זה המאמר ואמר דיה לקורה שתהיה רחבה טפח ואחר כן הראה טעם זו דהשלמה ואמר כדי לקבל אריח לארכה ר"ל אפי' אין רחבה אלא טפח ואפשר שיתקיים עליה אריח שיהיה על אורך הקורה:

משנה ד

רחבה כדי לקבל אריח ובריאה כדי לקבל כו':

בריאה לקבל אריח שתהיה חזקה לסבול כובד האריח ולא תשבר. ואין הלכה כר' יהודה:

משנה ה

היתה של קש ושל קנים רואין אותה כו':

יש לך לדעת כי יחוס אלכסון העגולה אל המסבב אותה בלי ידוע וא"א לדבר בו לעולם באמת וחסרון זו ההשגה אינה מאתנו כמחשבת הכת הנקראת גהלי"ה אבל הוא בטבעי זה הדבר בלי ידוע ואין במציאותו שיושג אבל (ידוע) [יודע] זה בקרוב וכבר חברו חכמי התשבורת לזה חבורים לידע יחוס האלכסון אל המסבב בקרוב ודרך המופת בזה הקרוב אשר עליו סומכין חכמי החכמות הלמודיות הוא יחוס האחד לשלשה ושביעית וכל עגולה שיהיה באלכסון שלה אמה יהיה בהיקפה ג' אמות ושביעית בקרוב ולפי שזה לא יושג לעולם אלא בקרוב לקחו הם בחשבון הגדול ואמרו כל שיש בהיקפו ג"ט יש בו רחב טפח וסמכו ע"ז במה שהוצרכו אליו מן המדידה בתורה:

משנה ו

לחיין שאמרו גובהן עשרה טפחים כו':

השיעור בזה המאמר לחיים שנחלקו בהן רבי אליעזר וחכמים שהאחד אומר לחי אחד והאחד אומר לחיים ושניהם מודים כי רחבן ועביין כל שהוא וכבר ביארנו כי אין הלכה כרבי אליעזר שאמר הכשר מבוי לחיים וכמו כן אין הלכה כרבי יוסי. ואמר גבהו עשרה טפחים לפי שהוא הגבוה הפחות שיש למבוי כמו שזכרנו ואפי' יהיה גובה המבוי כ' אמה ועשה לחי בגבהו עשרה טפחים דיו:

משנה ז

בכל עושין לחיין אפי' בדבר שיש בו רוח חיים כו':

גולל הוא כסוי הקבר כל הנוגע בו יטמא שבעת ימים וזהו מה שאמרה תורה וכל אשר יגע על פני השדה בחלל חרב או במת או בעצם אדם או בקבר ועוד יתבאר זה בתכלית הבאור במקומו במסכת אהלות. ואין הלכה כרבי יוסי ולא כר"מ ולא כר' יוסי הגלילי:

משנה ח

שיירא שחנתה בבקעה והקיפוה בכלי בהמה כו':

תרגום ארחת ישמעאלים שיירת ערבאי. וכשהוא פרוץ מרובה על העומד בכל התורה אינה מחיצה וכשהוא פרוץ כעומד הוא מחיצה ומותר לטלטל בכולה אלא אם יש בכל אותו הפרוץ פרצה רחבה יתר על עשר אמות כאשר ביאר אינה מחיצה אפילו העומד מרובה אבל אם יש שם צורת פתח הרי היא מחיצה אפי' יהיה רחב הפרצה יותר מעשר אמות וזכור אלו העקרים תמיד:

משנה ט

מקיפין שלשה חבלים זה למעלה מזה כו':

זה מבואר כי שיעור מחיצה י' טפחים והעיקר אצלנו כל פחות מג' כלבוד דמי וזה מכלל הדברים שהם הלכה למשה מסיני ולפיכך צריך שיהיה בעובי החבלים יותר על טפח להשלים השלשה שיעורים החסרים בין חבל לחבל כדי שיהיה ביניהן פחות מג':

משנה י

מקיפין בקנים ובלבד שלא יהא בין קנה לחבירו ג' טפחים כו':

ארבעה דברים פטרו במחנה כו':

הזכיר במה שקדם מחיצה של ערב בלי שתי והוא אמרם מקיפין בחבלים וזכר בכאן מחיצה של שתי בלי ערב והוא מקיפין בקנים. ואחר כן אמר רבי יהודה כי לא התירוה אלא לשייר והוא שיהיו יתר על שנים ותנא קמא אמר כי אין הפרש בין שייר ויחיד כל הצריך לעשות מחיצה בשייר דיו שתי או ערב כמו מקיפין בקנים או בחבלים וחכמים שאומרים אחד משני דברים אומרים כי אפי' יחיד במדינה דיו אחד משני הדברים באיזה מקום שתהיה המחיצה. וממה שאתה חייב לדעת כי כששבת אדם אחד או שנים במדבר ועשו מחיצה כאשר זכרנו כי מתנאי המחיצה שלא יהיה בה יותר מבית סאתים והוא מקום שיש במדתו בעת השבור חמשת אלפים אמות באיזה תבנית שיהיה והוא שיעור מדת חצר המשכן שהיה ארכו מאה ורחבו חמשים. ואם היו ג' או יותר הם שייר ויכולין לעשות מחיצה כשיעור הצריך להם ולכליהם ותשמישם ואפי' אם יהיה במדות המקום מילין הרבה ובתנאי שלא ישאר מן המקום שהקיפו בו המחיצה מקום פנוי ויהיה בשבורו בית סאתים. וזה המחנה הנזכר בכאן אפי' למלחמת הרשות וכ"ש למלחמת מצוה ואנו מקילין עליהם לפי שהם מתעסקין בכבוש ארצות האויבים: מביאין עצים מ"מ אפי' כרתו אותן בעליהן ועשו אותן חבילות אין עליהם עון גזל. ופטורין מרחיצת ידים הוא שהם יכולין לאכול בלא נט"י קודם האכילה ואין מטריחין עליהם לבקש מים אבל אחר האכילה ירחצו ידיהם בהכרח לפי שהיא סכנה מפני שהמלח שלהם מזיק לעינים והיה מנהגם לטבול במלח בעת האכילה ולכן ניחוש שלא יגע בידו על עיניו ויזיקם וזהו טעם נט"י אחר האכילה וקראו אותם מים אחרונים. ומדמאי ענינו שהיו רשאין לאכול דמאי והוא דבר שלא הוציאו ממנו החקים שהוא חייב להוציאם כגון תרומת מעשר ומע"ש וכבר ביארנו דמאי ומשפטיו במס' דמאי. ומלערב ענינו שהן רשאין להשתמש במחנותם מאהל אל אהל ופטורין מלעשות עירוב בין האהלים שהם

כמו חצירות אבל עירובי תחומין חייבין בהם ועוד יתבארו עירובי תחומין במקומם מזאת המסכתא. ואין הלכה כרבי יהודה ולא כרבי יוסי והלכה כחכמים:

פרק ב

משנה א

עושין פסין לביראות כו':

דיומדין מלה מורכבת מב' מלות דיו עמודין ודיו בלשון יוני שנים ע"כ פי' המלה שנים עמודין. וביראות קבוץ באר והוא באר מים הנובע. וזו היא צורתה

ורבקות קבוץ רבקה והם עדת הבקר מגזרת כעגלי מרבק (ירמיה מו). ואמרו קשורות ולא מותרות להזהיר שיהיו קשורות בודאי ורחב הפרה הבינונית אשר אליה היה הרמז בשיעור אמתים פחות שליש ויהיה רחב מה שבין הפסין לדעת ר"מ עשר אמות ולדעת ר"י שלש עשרה אמה ושליש ואין מחלוקת בין רבי מאיר ובין ר' יהודה כי כשיש בין הפסים עשר אמות או פחות אין צריך ארבעה פשוטין ואם יש בו י"ד אמות או יותר ביניהן היא צריכה פשוטין והמחלוקת ביניהם כשהוא רחב מה שבין פס ופס מעשר אמות עד ארבעה עשר ואמנם אחת נכנסת ואחת יוצאה כי אי אפשר שתהיה רבקה נכנסת ורבקה יוצאה אלא אם יש ביניהם ריוח והוא כמו שרומז לאותן י' אמות שיש בין כל שני פסין שיהיו רווחות ולא מצומצמות. והלכה כרבי יהודה בשני המאמרים:

משנה ב

מותר להקריב לבאר כו':

כשהפסין רבים ישמר שלא יהיה ברוחב כל פס ופס ו' טפחים ולא יהיה בין פס ופס יותר מי"ג אמות ושליש. והלכה כרבי יהודה כאשר אמרנו בהלכה שלפני זאת:

משנה ג

רבי יהודה אומר עד בית סאתים כו':

רבי יהודה אומר רחוק מצד הבור לפסין שיעור שבעים אמה ושיריים בלבד שהוא שיעור צלע בית סאתים כאשר יתבאר לפנים. וקרפף מקום מוקף בגדר. ודיר מקום יאספו שם הצאן. וסהר ידוע בית הסהר. וחצר מקום שאינו מקורה והטעם בזה כי הגנה והקרפף לא הוקף לדירה וכבר אמרנו כי בית כור הוא כמו שלשים סאה. ואמרם מותר להרחיק כל שהוא ובלבד שירבה בפסין חוזר על פסי ביראות והוא מה שאמרו חכמים לרבי יהודה לא אמרו בית סאתים וכו'. ואין הלכה כרבי יהודה:

משנה ד

ר' יהודה אומר אם היה דרך רשות הרבים מפסקתן יסלקנה לצדדין כו':

אחר בור הרבים ובאר הרבים ובאר היחיד כו':

אם היתה דרך הרבים מפסקת ר"ל מפסקת בין הפסין. יסלקנה לצדדין ר"ל שיהיה הלוך בני אדם חוץ מן הפסין לא בתוכן. ובאר הוא מעין מים הנובעים. ובור הוא הגבא שיתכנסו שם המים. ואין הלכה כר' יהודה והלכה כר' יהודה בן בבא ובזה תנאים מיוחדים והוא כי מהמשפטי פסי ביראות שקדם זכרונו אינה נחשבת משום מחיצה אלא כשהבאר באר מים חיים ויהיה של רבים ויהיה בא"י כי זאת הקולא שהקלו בו לא עשו אותו אלא משום עולי רגלים והוא אמרם לא התירו פסי ביראות אלא לבהמת עולי רגלים בלבד ועם כל זה אין מותר להשקות בו אלא הבהמות שאינן יכולות לרדת אל הבור אבל האדם אין מותר לו לשאוב בין הפסין וישתה אלא אם עשה מחיצה גבוהה י' טפחים אלא אם יהיה הבור רחב כ"כ שלא יוכל האדם להרחיב רגליו בצדי הבור וירד יהיה מותר לו לשתות בין הפסין:

משנה ה

ועוד אמר רבי יהודה בן בבא הגינה והקרפף שהן שבעים אמה ושירים כו':

לפי שקדם המאמר לר' יהודה בן בבא הוסיף ואמר ועוד א"ר יהודה בן בבא. וכבר ביארנו כי חצר המשכן הוא בית סאתים וכבר ידעת כי חצר המשכן שיעורו הוא בית סאתים ה' אלפים אמה כי ארכו ק' אמה ורחבו נ' כל מקום שתהיה מדת השיעור שלו ה' אלפים אמה הוא בית סאתים באיזה צורה שיהיה בין שיהיה עגול או משולש או מרובע או זולתו מן הצורות אבל שטח מרובע שיהיה עומד הזויות יהיה מדתו ה' אלפים אמה לא יודע צלע אותו השטח אלא בקרוב לפי שה' אלפים חשבון בלי גדור וגדרו בקרוב ע' אמה וה' שביעיות אמה והדבר בכאן בזה החשבון כמו שזכרתי לך במה שקדם ביחוס אלכסון עגולה למסבבה כי לא יגיע לעולם לידיעת גדר החשבון שאינו [*צ"ל גדור] (גדול) אלא בקרוב ואין זה לחסרון דעתנו אלא מפני טבע זה החשבון ולפיכך אמרו שבעים ושירים כי כשתשים אלו השירים חמש שביעיות כאשר זכרתי לך ותנכה שבעים וחמש שביעיות יהיה החשבון ה' אלפים וחצי אחד בקרוב ואם תשים השירים שני שלישים כמו שנוטה דעת הירושלמי תהיה מדת אותו השטח ארבעת אלפים תתקצ"ג ושבע תשיעיות וזה המחלוקת שיש בין מאמר רבי יהודה בן בבא שאמר שבעים ושירים ובין מה שאמר ר' עקיבא שאמר ובלבד שתהא שבעים ושירים על שבעים ושירים מחובר אל המחלוקת שיהיה ביניהם בשומירה ובית דירה כי ר' יהודה בן בבא ידקדק החשבון

מאד עד שתהיה מדת המרובע בית סאתים שלימים וישים השירים חמשה שביעיות כאשר זכרנו או מה שהוא יותר דק ממנו. ור"ע יקרב החשבון יותר וישים השירים שני שלישים או קרוב מזה עד שתהיה מדת המרובע קרוב מבית סאתים וכן נראה מדבריהם במקום אחר. ומאמר רבי יהודה אפי' אין בה אלא בור ושיח ומערה רוצה בו אחד מהם או בור או שיח או מערה. ונתבאר בתוספתא כי ר"א סובר אם היה ארכה יותר על שנים ברחבה אין מטלטלין בתוכה ומחלוקתם במה שאומר לך והוא כי רבי יוסי אומר כי המקום שהוא בית סאתים שמדתו ה' אלפים אמה כמו שביארנו אפי' יהיה ארכו כשנים ברחבו עד שיהיה ארכו ק' אמה ורחבו נ' אמה כמו חצר המשכן מטלטלין בתוכו ושיהיה בזה האלכסון קרוב לקי"ב והוא יותר מכפל הרחב. ור"א סובר כי לא יוסיף האורך על הרחב אלא כשיעור שיהיה האלכסון כפל הרחב ויהיה אורך השטח שלש ותשעים ושליש תשיעית הרחב חמשים ושלש ושליש אמה והאלכסון מאה ושבעה וחצי. ואלו החשבונות כולם בקירוב ומה שזכרתי לך לדמיון וא"א להוציאם בדיוק לפי שהם כולם חשבונות בלתי גדורים ולא יהיה לדעת ר"א לעולם באורך בית סאתים יותר משלש ותשעים ושליש תשיעית אמה ולדעת ר' יוסי יהיה ארכו מאה אמה וזו היא צורת מה שזכרנו לדעת רבי אליעזר ויהיה שיעור מאמר ר"א כך היא אורך האלכסון יותר על שנים ברחבה אפי' אמה אין מטלטלין בתוכה וכל מה שזכרנו מן הגדירה והוצאת האלכסון והשבור הוא קרוב מאד בעיני היודע בחכמת החשבונות והתשבורת וקשה מאד ויהיה בו כסומא מי שלא למד בזה הענין והלכה כר"ע באמרו אפי' אין בה אחת מכל אלו ולא באמרו שהם שבעים ושירים על שבעים ושירים. והלכה כרבי יוסי באמרו אפי' ארכה כשנים ברחבה כמו שביארנו. וממה שאתה חייב לדעת כי כל מקום שעשו לו גדר הכוונה היתה לדור בו והוא מה שקורין אותו קרפף שהוקף לדירה אפי' יש במדתו אלף מיל מותר לטלטל בכולו ומה שדברו לא דברו אלא בגנה וקרפף שלא הוקף לדירה:

משנה ו

אמר ר' אלעאי שמעתי מרבי אלעזר ואפי' היא בבית בור כו':

כבר אמרנו פעמים כי בית כור הוא שלשים בית סאה. ואמרו אבל להן מותר כשבטל רשותו להם סתם. וחכמים סוברין כי אפי' בטל רשותו להם סתם אסור להם להשתמש בביתו אלא אם כן פירש להם שבטל להם רשות ביתו ר"ל רשותו בחצר והוא החצר שלפני הדיורים שאינה מקורה ועוד יתבאר זה במקומו בזאת המסכתא. ועוד שמע כי אדם יוצא ידי חובתו בפסח בעקרבלין כשאכלן משום מרור והוא מכלל הירקות שאדם יוצא בהן ידי חובתו בליל פסח המנויות בפרק שני ממסכת פסחים. ועקרבלין בלשון

ערבי אל עקרבו"ץ והוא מפורסם אצלנו והם עלין בצורת העקרב ושאל רבי אלעאי לכל תלמידי רבי אליעזר אם שמע אחד מהם מרבי אליעזר אחת מאלו השלשה הלכות ששמע הוא ולא מצא מי ששמע אותן אלא הוא לבדו. ואין אחת מהן הלכה אלא כולן דחויות:

פרק ג

משנה א

בכל מערבין ומשתתפין חוץ מן המים ומן המלח כו':

מערבין ר"ל עירובי תחומין ועוד יתבארו לקמן אבל עירובי חצירות יש להן דינין יתבארו בסוף פרק השביעי. ומשתתפין הוא שתופי מבואות והוא שתוף אנשי המבוי להשתמש בו מבית לבית כאשר יתבאר בפרק שמיני. ואין ראוי שיהיה דבר מזה העירוב אלא במאכלים והמים והמלח אינם מן המזונות אבל הם מוליכין המזון למקומותיו הידועות. וכן אין מערבין ומשתתפין בצמחים הידועים אצלנו בכמהין ופטריות כי אלו מפני פסידת המזון המתהוה מהם והיותם בתכלית הרוע אינן נמנין מן המזונות. ואמרם בכל הוא לשון הבאי והעיקר אצלנו אין למידין מן הכללות ואפי' במקום שנאמר בהן חוץ. וכסף מעשר הוא מעשר שני שדינו לקנות בו מאכל ומשקה בלבד בירושלים והוא מה שאמר הכתוב ונתת בכל אשר תאוה נפשך וכבר ביארנו כל משפטיו במסכת מעשר שני. ואמרם הנודר מן המזון תקנו אותו מן הזן כי הנשבע שלא יאכל מה שיזון או יפרנס מותר במים ומלח לפי שאינם זנים כמו שבארנו. אבל מי שנשבע שלא יאכל מזון אינו אוסר עליו אלא מחמשת המינים ועוד יתבארו אלו הדינים בנדרים. ולנזיר ביין ולישראל בתרומה לפי שהם אפילו אינם ראויות לאכילתו ראוין הן לאכילת זולתו. וסומכוס אומר כי אנו צריכין לדבר שהוא ראוי למערב עצמו כי היין לנזיר ראוי הוא לו כשיהיה נשאל לחכם ויתיר לו נדרו והתרומה אינה ראויה לישראל באותה שבת שיערב בה בשום פנים כי אם נשאל לחכם והוא הוציאה (תועה) [טועה] אינה תרומה אבל היא טבל והטבל אינו ראוי לאכילה ואין מותר לו להוציא ממנו התרומה והמעשרות בשבת כאשר יתבאר במסכת יום טוב ולפיכך חלק סומכוס בתרומה ולא ביין לנזיר. לכהן בבית הפרס הוא שישים הכהן עירובי תחומין שלו בבית הפרס ואנו צריכין בעירובי תחומין שיוכל המערב להכנס במקום שנתן בו עירובו כדי שיהיה הוא ועירובו במקום אחד. ובית הפרס ג' מינין מבוארין בסוף מס' אהלות האחד כשנחרש הקבר בשדה ונתערבו העצמות בעפר והודקו אפשר לכהן להכנס באותו המקום ובתנאי שיחפש העפר שהוא הולך עליו ואחר כן ילך כדי שלא יגע בעצם כשעורה. לחוץ ולאכול הוא שיכנס במחיצה

עד שיגיע למקום העירוב ויאכלנו שם אם רצה כמו שיכנס בתוכה באויר. ועיקר מחלוקת רבי יהודה ורבנן מה שאומר לך והוא כי הכל מודים על הארבעה עקרים. האחד בית הקברות אסור בהנאה. והשני אין מערבין אלא לדבר מצוה. והשלישי מצות לאו ליהנות ניתנו. והרביעי כי שעת קניית העירוב הוא בין השמשות. והכל מודים כי בשעת קניית העירוב מותר להיות בבית הקברות אע"פ שהיא אסורה בהנאה כי זה העירוב מצוה ומצות לאו ליהנות ניתנו ורבי יהודה אומר כי מעת שיקנה אדם עירוב אינו מקפיד אם נשאר אותו דבר שעירב בו או אבד אח"כ ולפיכך הוא מותר אצלו שיקנה עירוב בבית הקברות ורבנן אמרי כי אדם רוצה שישאר לו אותו דבר שעירב בו לאוכלו כשיצטרך לו ואפי' אחר קניית העירוב ולפיכך אינו מותר אצלם להניחו בבית הקברות לפי שהיא אסורה בהנאה ואין מותר לו להצניע שם דבר ואין שם מצוה כי המצוה היא בשעת קניית העירוב ויתבאר לך מזה כי לא על הכהן לבדו אסרו חכמים הנחת העירוב בבית הקברות אלא על ישראל גם כן. ואין הלכה כסומכוס ולא כרבי יהודה:

משנה ב

מערבין בדמאי ובמעשר ראשון שנטלה תרומתו כו':

אומר כי יכול אדם לערב בדמאי ובמעשר ראשון שנטלה תרומתו ובמעשר שני והקדש שנפדו וזה מבואר ואמר עוד אבל לא בטבל גם זה מבואר והתשובה בכל אחת מהם ופירושו על הפנים שזכרנו במסכת ברכות ושבת תבקש אותה לשם. ושולח עירובו ביד חרש הוא שישלח עורובו עמו להגיעו לסוף אלפים אמה. והמאמר בכאן אינו אלא בעירובי תחומין אבל עירובי חצירות די לו בקטן כאשר יתבאר. ומי שאינו מודה בעירוב והוא הנכרי והצדוקי שאינם מודים בעירוב אם שלחו ביד אחד מאלו הפסולים להגיעו לידי אדם כשר והכשר יגיעו לסוף אלפים אמה הרי זה מותר ובתנאי שיראה לאותו הפסול כשהגיעו ליד האדם כשר:

משנה ג

נתנו באילן למעלה מעשרה טפחים כו':

נתנו בראש הקנה או בראש הקונדס כו':

נתנו במגדל ואבד המפתח כו':

זאת המשנה צריכה לעקרים מהם שקדמו ומהם שלא קדמו ואני אביאם בכאן לתוספת ביאור והם העיקרים כי רשויות שבת ארבעה רה"ר ורה"י כרמלית ומקום פטור וכבר גדרנו אותם בראש מסכת שבת וזכרנו כי המוציא מכרמלית לרה"ר או לרה"י אינו חייב מיתה אבל הוא אסור משום שבות. ומהם כי שעת קניית העירוב הוא בין השמשות.

ומהם כי רבי סובר כי דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו בין השמשות. ומהם כי אסור להשתמש באילן משום שבות. ומהם כי כשיערב אדם עירובי תחומין יצטרך שיהיה הוא ועירובו במקום א' ר"ל שיוכל לאכול עירובו במקום שנתכוין לשבות בו. ומה שאמרו בתחלת זאת המשנה נתנו באילן הוא בתנאי שיהיה באילן ד' טפחים על ד' טפחים או יותר ויהיה מתכוין לשבות ברה"ר אם נתן העירוב בזה האילן למעלה מי' יהיה העירוב ברה"י והוא ברה"ר ולפיכך אין עירובו עירוב לפי שא"א לו ליקח עירובו ביה"ש ולהוציאו למקום שביתה. ואם נתנו למטה מי' יהיה העירוב בכרמלית ויוכל להוציאו ביה"ש לרה"ר לפי שהוא משום שבות ואע"פ שהוא משתמש באילן ה"ז מותר ביה"ש לדעת רבי. ואלו ההלכות כולם הם לרבי. ועוד אמרו נתנו בבור והוא שיהיה הבור כרמלית ומקום שביתתו ברה"ר. וקונטס הוא שבט דק יעשו ממנו הרמחים ושם הרומח קונדס וקונטס הכל שוה ולפי שהקנה והקונטס דקין ואין בהן ד' על ד' הוא מקום פטור ולפיכך כשנתכוין לשבות ברה"ר ונתן שם עירובו אפי' למעלה ממאה אמה ה"ז עירוב מפני שהוא יכול להורידו ואפילו בשבת. אבל הכריח רבי בכאן שיהיה הקונטס והקנה תלושין ונעוצין ולא יהא מחובר לקרקע אע"פ שהוא ביה"ש שהוא שעת קניית העירוב ומותר להשתמש במחובר באותה שעה גזירה שמא יקטום גזירה שמא יחתוך אותו קנה והוא מחובר לקרקע והוא איסור סקילה מפני שיתערב לו בקנה התלוש ממקום צמיחתו שהוא מותר לחתכו וכמו כן הקונדס. ומגדל הוא ארגז שנותנין שם הבגדים. וכשיש שם חוטין או מנעול שא"א להתיר אותו המגדל אלא במפתח או בפסיקת אותן החוטין ואבד המפתח אומר ת"ק כי הוא יכול לפסוק החוטין בסכין ולהוציא העירוב ואין בו איסור סקילה לפי שהוא מקלקל באותו החתוך ולפיכך עירובו עירוב ור"א סובר כי אין כלי ניטל אלא לצורך תשמישו ואסור לטלטל הסכין כדי לפסוק החוטין אלא לחתוך המאכל ולפיכך א"א להוציא העירוב אלא במפתח ומפני זה אמר אם אינו יודע שהמפתח במקומו אינו עירוב. והלכה כרבי שאמר דבר שהוא משום שבות ביה"ש לא גזרו במקום מצוה ואין הלכה כרבי אליעזר:

משנה ד

נתגלגל חוץ לתחום ונפל עליו גל או נשרף כו':

נתגלגל חוץ וכו' עד כשר כבר ידעת כי המאמר באלו ההלכות כולם אינו אלא בעירובי תחומין וידעת כי שעת קניית העירוב ביה"ש וכשיגיע עת ביה"ש והעירוב מצוי ראוי לאכילה אין שואלין עליו אם נאבד לאחר כך ודע כי כשיניח אדם עירובו באיזה מקום שיניחנו כי יש לו ד' אמות במקום עירובו והוא באמצע הד' אמות ואמרם נתגלגל חוץ

לתחום הוא שיתגלגל ברחוק ב' אמות ממקומו שהונח שם ואז יהיה חוץ לתחום ולא יהיה מותר לו להחזירו. ופירוש גמל וחמר כי זה הוא כמושך גמל וחמור וענין זה הדמיון כי המושך גמל וחמור אינו יכול ללכת האחד מהם מפני האחר כי הגמל אינו הולך אלא כשילך המושכו לפניו והחמור אינו הולך אלא כשילך המחמר אותו לאחריו ומפני זה כשילך האחד יעמוד השני ולא יוכל ללכת כמו כן זה שנסתפק בעירוב א"א לו ללכת למקום שעירב שמא נפסד העירוב מבעו"י ואינו עירוב וג"כ אינו יכול ללכת אלפים אמה לכל רוח כמו שהיה יכול מקודם שמא נפסד העירוב משתחשך ועירוב היה ביה"ש ואסור לו ללכת אלא למקום שעירב ודנו אותו לחומרא ואם עירב בדרך משל ללכת אלף אמה במזרח בלבד וג' אלפים במערב כאשר נבאר לפנים ונפל [ספק] בעירוב מה שנפל מן הספק אינו הולך במזרח אלא אלף אמה ובמערב אלפים בלבד. ור' יוסי ור' שמעון אומרים כי ספק העירוב כשר כי הם אומרים העמידו על חזקתו. ור' מאיר ור' יהודה אומרים כי תחומין של תורה לחומרא יהיה הדין בשבת והשמיענו נתגלגל שלא נשאר העירוב במקומו וכמו כן נפל עליו גל שנשאר במקומו הכל שוה או הפך אומרו נפל עליו גל שא"א להוציאו אלא אחר חפירה או נתגלגל שאפשר שישיבנו הרוח הכל שוה והשמיענו נשרף להודיענו כח זה הדין אצל ר' יוסי שהוא מכשיר אפילו נשרף שנעדר מהכל וכמו כן כך הדין אצל ר"מ שהוא מחמיר ואפי' היתה תרומה גדולה ונטמאת שהיא עומדת במקומה וכמו שהיתה אבל נסתפק בטומאתה אם נטמאת מבעו"י אם לא והלכה כר"י ור"ש:

משנה ה

מתנה אדם על עירובו ואומר אם באו נכרים כו':

עירובי תחומין שיעדתי לך לבארם בכאן אבארם לך והוא כי יש רשות לכל אדם להלך אלפים אמה חוץ למדינה לכל רוח שירצה מארבע הרוחות למזרח ולמערב ולצפון ולדרום וזהו תחום שבת ואם ירצה שום אדם מבני המדינה ללכת לאחת הרוחות יותר מאלפים אמה אז יצטרך לעירוב וזהו עירובי תחומין והגע עצמך ע"ד משל אדם שהוא רוצה ללכת לצד המזרח ג' אלפים אמה יקח עירוב מע"ש ויתרחק מן המדינה אלף אמה ויניח העירוב שם ויהיה כמו ששבת באותו מקום ויש לו ללכת ממקום עירובו אלפים אמה וכשיהיה ממחרת ר"ל יום שבת או יו"ט ילך עד מקום העירוב וממקום העירוב אלפים אמה נמצא שהלך ברוח מזרח ג' אלפים אמה ואסור ללכת בצד המערב אלא אלף אמה בלבד כי האלף שהוציא בצד המזרח גרע אותם מצד המערב וכן אם הניח העירוב ברחוק אלפים אמה מן המדינה במזרח יש לו לילך בצד מזרח ד' אלפים אמה

ולא ילך בצד המערב אפי' אמה אחת לפי שהוא הסיר האלפים שהיו לו ברוח מערב והוסיפן ברוח מזרח ועל דרך זו יוכל להוסיף י' אמה או כ' או ק' איזה שיעור שירצה כמו שזכרנו וכל מה שיוסיף ברוח אחת יחסר אותו מן הרוח השנית שכנגדה עד שיגיע לתת [הארבעת] אלפים כולם ברוח אחת ואתה שמור זה הענין ואל תצריכני להחזירו בכ"מ כי הענין הזה נזכר בהרבה מקומות. ואמר בכאן כי יוכל אדם להתנות בעירובו ולעשות מע"ש ב' עירובין ולהניח האחד ברחוק אלפים אמה מן המדינה במערב והאחד ברחוק אלפים אמה במזרח ויתנה ויאמר אם באו נכרים מן המערב אלך ארבעת אלפים אמה במזרח ואסמוך על העירוב שבמזרח ואם באו נכרים מן המזרח אסמוך על העירוב שבמערב לברוח מן הנכרים וכן אם בא חכם מן המזרח אסמוך על העירוב שבמזרח עד שאגיע לאותו חכם ואם יתחדש החדוש מב' הרוחות למקום שארצה אלך כלומר יסמוך על איזה עירוב שירצה ואם לא יתחדש חדוש הריני כבני עירי שילך אלפים אמה לכל רוח בלבד ולא יחוש לשני העירובין. ור' יהודה אומר שיגיע לרבו עכ"פ אע"פ שהאחר חכם ואין בידו הברירה שילך לאיזה מקום שירצה וחכמים אינם רואים בזה כי אולי יבחר אדם הקבלת פני רעהו על הקבלת פני רבו. ואין הלכה כרבי יהודה:

משנה ו

ר"א אומר יו"ט הסמוך לשבת בין מלפניה כו':

ר' אליעזר סובר כי שבת ויו"ט שתי קדושות הן וכל אחד מהן מובדל מחבירו ולפיכך מותר לאדם שיעשה ב' עירובי תחומין מעיו"ט כשחל יום טוב להיות בע"ש או מערב שבת אם חל יום טוב ביום ראשון ויניח העירוב האחד במזרח והשני במערב ויסמוך על האחד מהם ביו"ט ועל הב' בשבת או יעשה עירוב באחת הרוחות ויסמוך עליו באחד מן הימים וביום הב' יהיה כבני עירו וילך למקום שהן יכולים ללכת ויש בידו הברירה באלו הפנים כולם. וחכמים אמרו קדושה א' הן לפיכך אין לו רשות לערב אלא ברוח אחת לשני הימים. ומה שאמרו חכמים בכאן בזאת המשנה הם כמו טוענים על רבי אליעזר ושיעור טענותם שהם אומרים לו כך כמו שהאדם אי אפשר לו לערב ביום א' חציו למזרח וחציו למערב אבל הוא מערב לרוח אחת בלבד או אינו מערב כל עיקר כמו כן בשני ימים יערב לרוח א' בב' הימים או אינו מערב כל עיקר לפי שהם חושבין אותם קדושה א' לחומרא וחושבין אותם ב' קדושות לענין שהוא חייב לחזור ולהניח עירוב אחר כאשר תראה בדמיונם. והעיקר אצלנו מי שעירב בפת בראשון ורצה לערב בפת בשני צריך שיערב באותו העירוב ולפיכך נוטלו ובא לו וזה אי אפשר לו אלא כשיחול יו"ט בערב שבת הוא שאפשר לו שיוליך העירוב יום חמישי ומחשיך עליו ויביא אותו

ויוליכנו ולמחר שהיא יום טוב יחשיך עליו ויאכלנו לפי שהוא שבת ואינו יכול להחזירו וכשיהיה יום טוב אחר שבת אין לו דרך אחרת אלא שיניחנו שם מע"ש במקום מוכן וישאר שם עד מוצאי שבת שהוא ליל יו"ט וכששמע אותם ר' אליעזר שהם הצריכו לו להחזרת העירוב אמר להם מודים אתם לי שהן שתי קדושות ולולי זה היה מספיק לו שיחשיך עליו בראשון והן דנין לחומרא כמו שזכרתי לך. והלכה כרבי אליעזר בסברתו שהן שתי קדושות ויש לו לעשות כל מה שזכר ומה שחייב שלא נתיר לעשות עירוב ביו"ט לשבת לפי שהעיקר אצלנו אין יו"ט מכין לשבת כאשר נבאר במס' ביצה ולפיכך נערב לשבת מערב יום טוב:

משנה ז

רבי יהודה אומר ר"ה שהיה ירא שמא תתעבר כו':

יום הספק היה אצלם כשהיו עושין ע"פ הראיה והוא יום ל' מאלול כי אם יראה הירח ליל ל' יהיה אלול מכ"ט ויהיה אלול חסר ואם לא יראה ליל ל' יהיה אלול מל' יום ויהיה אלול מעובר ויהיה ר"ה יום ל"א לאלול ואמר רבי יהודה שיעשה יום כ"ט מאלול ב' עירובין אם ירצה כיון שאינו יודע אם יהיה למחרת ר"ה או למחרת מחרתו ואע"פ שירצה ללכת למחר למזרח וליום אחר למערב ויתנה באיזה תנאי שירצה אם ירצה שיניח עירוב ליום ל' לרוח אחד וליום ל"א לרוח אחר או שיניח עירוב אחד מב' הימים לרוח אחת מן הרוחות ויום השני כבני עירו ויש בידו הברירה בכל זה לפי שיש ספק בקדושה והלכה כרבי יהודה בזו ההלכה אבל בזמן הזה בשני ימים טובים של ראש השנה שאנו עושין אותן על פי החשבון אסור לחלק בהן העירוב לפי שהן קדושה אחת והעיקר אצלנו שהן כיומא אריכתא אבל שאר ב' ימים טובים של גליות הם ב' קדושות ומותר לעשות בהן כל מה שנזכר על דעת ר' יהודה מחלוק הערוב:

משנה ח

ועוד אמר רבי יהודה מתנה אדם על הכלכלה כו':

העיקר אצלנו כי אסור להוציא תרומות ומעשרות ביום טוב ועוד יתבאר זה במקומו ודמיון מאמר רבי יהודה הוא זה אם יש לפניו ב' סלין מטבל וירמוז אל הסל האחד ויקרא אותו ראשון ויאמר ביו"ט ראשון אם היום חול שמותר להוציא בו תרומות ומעשרות זה הסל הראשון תרומה ומעשרות על הסל הב' ואם היום קדש אין בדברי כלום ולמחר יאמר אם היום חול זה הסל עצמו שרמזתי לו אתמול הוא תרומה ומעשרות על הסל הב' ויהיה מותר לאכול הסל הב' ואם היום קדש אין בדברי כלום ויהיה מותר לאכול הסל הב' ביו"ט ב' בהכרח לפי שאם יו"ט שני קדש תנאו ביו"ט ראשון קיים ואם היום

הא' הוא קדש תנאו ביו"ט ב' קיים וכמו כן ביצה שנולדה בראשון תאכל בשני על זה הדרך כי אם הראשון קדש השני חול ותהיה מותרת לאכילה ואם יו"ט ב' קדש הראשון חול והחול הוא שהכין ליו"ט כאשר התבאר ויתפרש במס' ביצה וכל זה הוא לפי מה שסבר שהן ב' קדושות והשמיענו אלו הג' הלכות ללמדך כח סברתו כי הוא ישים אותם ב' קדושות לענין העירוב שאינו עושה שם מלאכה ולענין כלכלה ולא יגזור שמא יפריש ממנה תרומה באחד מן הימים וכן לענין ביצה לא יגזור שמא יאכל נולד ביום טוב והוא אסור כאשר יתבאר בביצה וכבר בארתי לך שהלכה כרבי יהודה באלו הדברים כולם אבל לא בב' ימים טובים של ר"ה לפי שהן קדושה אחת:

משנה ט

רבי דוסא בן הרכינס אומר העובר לפני התיבה כו':

ר' דוסא כלל בזה המאמר ב' דעות האחת שהוא מזכיר של ראש חדש בראש השנה והשנית שמתנה בראש השנה ואומר אם היום אם למחר. והעיקר אצלנו מה שזכרתי לך כי ב' ימים טובים של ר"ה קדושה אחת הן והתנאי אינו מותר בהם והטעם גזרה שמא יקלו בהם עמי הארץ כשישמעו שהוא ספק ונחוש לזה בר"ה כי אפילו בזמן שהיו עושין על פי הראיה היו עושין ר"ה ב' ימים ברוב. והעיקר אצלנו גם כן שלא יזכור ראש חדש בתפלת ר"ה אלא אומר זכרון אחד ועולה לכאן ולכאן ואמר בכסה ליום חגנו חג שראש חדש מתכסה בו. הנה נתבאר לך כי דברי ר' דוסא דחויים מהכל:

פרק ד

משנה א

מי שהוציאוהו נכרים או רוח רעה אין לו אלא כו':

רוח רעה קורין כל היזק שאינו בא מיד האדם מאיזה סבה שתהיה וכשיצא אדם חוץ לתחום ברצונו אין לו אלא ד"א אפילו הושב שלא ברצונו וכן אם יצא שלא ברצונו וחזר ברצונו. ופרנדיסין שם מקום והפליגה שם להולכת הספינה בים. ודע כי ר"ע ורבי יהושע חלקו על ר"ג ורבי אלעזר בן עזריה בספינה שהיא בנמל שהיא דומה לדיר וסהר אבל ספינה מהלכת ד"ה מותר להלך בכולה ולפיכך אמרו שרצו להחמיר על עצמן כי אפילו לדעתם מותר להלך בכולה וטעם מחלקותם כי ר"ע ורבי יהושע אומרים אם אתה מתיר לו להלך בדיר וסהר שיש לו מחיצות כמו כן ילך בבקעה אם יונח שם ואינו רשאי ללכת בה אלא ד"א ויאסרו דיר וסהר כדי שלא יתערב דינם בדין בקעה ור"ג ורבי אלעזר בן עזריה אינם רואים בזו הגזרה והלכה כר"ג ורבי אלעזר בן עזריה בכל המאמר:

משנה ב

פעם אחת לא נכנסו לנמל עד שחשכה כו':

קורין נמל למקום שהספינות נסתרות שם מן הרוח ויוצאות משם ליבשה ואמרו הייתי מסתכל כ"ז לפי שאפשר לדעת מרחק איזו מקום שתרצה ממה שישיגהו העין בכלים יעשו אותן בעלי התשבורת ויושג זה באותו הבריח שהוא בכלי נחשת שמסתכלין בו החוזים בכוכבים ונקרא בערבי אצטרל"ב ואיני רוצה להאריך ולהזכיר איך יושג כי זה הדבר בזה הענין ארוך ואפילו באריכות לא יבין זה אלא מי שידע בחכמת התשבורת וידע מה שיתחייב מן היחוס בדמיונות הדומין זה לזה ואיך יצא הצלע שאינו ידוע כשתדע צלעות אחרות שיהיה להם ענין ומה שישתתף חכמת התשבורת לזו החכמה ימצא זה הענין קרוב ואינו צריך אריכות. ודע כי הנמל אינו מוקף מחיצות כי אילו היה מוקף היה מותר לדעת רבן גמליאל ואפילו לא היה בתוך התחום עד שלא חשכה כאשר ידעת מסברתו בדיר וסהר שאומר מהלך את כולה וכן נתבאר בירושלמי:

משנה ג

מי שיצא ברשות ואמרו לו כבר נעשה מעשה כו':

רוצה באמרו ברשות כי התורה נתנה רשות לעשות מצוה או להציל מיד הגיים או מן הנהר. וכשאומרים לו כבר נעשה המעשה שהיית יוצא לעשותו יש לו להלך ממקומו שהיה שם כשאמרו לו כבר נעשה המעשה אלפים אמה לכל רוח ואם יש בינו ובין המקום ששבת בו פחות מארבעת אלפים אמה ממקומו וכשיהלך אלפים אמה ממקומו כמו שאמרנו ישאר בינו ובין מקום שביתתו פחות מאלפים כבר הגיע לו תחומו שהיה לו מערב שבת ויש לו להגיע למקום שביתתו ויהלך ממנו אלפים אמה לכל רוח כאשר היה מקודם וזהו ענין אמרם ואם היה בתוך התחום כאילו לא יצא ומה שאמרו שכל היוצאין להציל חוזרין למקומן אינו ראיה שידמה לדין שקדם זכרו אבל הוא דין אחר שיש בו קולא על מי שיצא ברשות התורה והביא ראיה עוד להקל על מי שיצא ברשות וכמו כן מי שיצא להציל נפשות מישראל וזהו ענין אמרם להציל. ונתנו להם רשות כלומר למצילין שיחזרו בכלי זיין עד שיגיעו למקומן וכן אמרו חוזרין בכלי זיינן למקומן:

משנה ד

מי שישב בדרך ועמד וראה כו':

רבי מאיר אומר כי לפי שלא ידע שהיה קרוב למדינה ושהיה בתוך התחום לא חשב להכנס במדינה ולא קנה שביתה בעיר ולפיכך אין לו ללכת אלא אלפים אמה לכל רוח וילך עד המקום שהגיע אליו סוף התחום ואסור לו להלך בכל המדינה ורבי יהודה אומר

כי הוא אפילו לא חשב על זה כיון שהוא בתוך התחום קנה שביתה בעיר עם אנשי העיר ויכנס ויהלך בכל המדינה וילך חוצה לה אלפים אמה לכל רוח. והלכה כרבי יהודה:

משנה ה

מי שישן בדרך ולא ידע שחשכה כו':

רבי יוחנן בן נורי אומר נכסי הפקר קונין שביתה במקומן ואין דרך לטלטלם אלא אלפים אמה לכל רוח וכמו כן האדם כשאין לו דעת בשעת העירוב רוצה לומר כשהיה ישן הרי הוא כנכסי הפקר שאין להם דעת בעלים ויש לו אלפים אמה לכל רוח. וחכמים אומרים נכסי הפקר אין קונין שביתה במקומן אלא מי שזכה בהם וקנה אותן יש לו להוליכם בכל מקום שיש לו ללכת וזהו ענין אמרם הרי הוא כרגלי כל אדם ולפיכך כשהאדם ישן בשעת העירוב הוא כמו נכסי הפקר שאין להם דעת ולא קנה שביתה ולא ילך אלא בארבע אמות. והלכה כרבי יוחנן בן נורי במה שאמר בכאן והלכה כחכמים בנכסי הפקר שהם כרגל כל אדם וזה קולא ולקחנו הקולא משתי הדעות:

משנה ו

היו שנים מקצת אמותיו של זה בתוך אמותיו של זה כו':

זו המשנה כוללת שבת ויום טוב והוא כי האדם בשבת מותר לו הטלטול בארבע אמות בלבד וכאן מדבר כשאירע השתוף לשני בני אדם ונשתמשו במקום המשותף וזה מבואר וכן אם נפל השתוף באלפים אמה אשר לכל אחד שמותר להם להשתמש במקום המשותף ביום טוב וכבר היתה מחלוקת בין רבי שמעון וחכמים בשלש חצירות פתוחות זו לזו וערבו שתים החיצונות עם האמצעית כי חכמים אומרים שלשתן אסורות ורבי שמעון אומר שתים החיצונות בלבד אסורות זו עם זו וכששמע אותם רבי שמעון שהורו בדומיהן בזה הדין במאמרם היו שלשה והאמצעי מובלע בינתיים התחיל להשיב עליהם ואמר להם הלא זה שוות כשלש חצרות פתוחות זו לזו ומפני מה אתם חלוקים עלי בזה בדין שלש חצירות וחכמים חולקים עליו שם לפי שהם אומרים אם התירו לבית החיצון להשתמש עם האמצעי והאמצעי עם החיצון האחר שמא ישתמש אחד מן החיצון עם החיצון האחר ולא יערערו עליו אנשי אותה האמצעית לפי שיחשבו שהוא מהם לרוב השוכנים שם אבל בכאן שאין שם אלא שלשה אנשים כל אחד מהם נחפז על חבירו ולא יניחנו לעבור גבולו ואם שגג יזכירנו. והלכה כרבי שמעון באמרו כי שתים החיצונות בלבד אסורות זו עם זו:

משנה ז

מי שבא בדרך וחשכה לו והיה מכיר אילן או גדר כו':

העיקר אצלנו מה שאגיד לך הוא כי כל האדם ובלבד כשהוא בדרך לפי שהוא עני מותר לו לערב ברגליו כאשר יתבאר ויש בינו ובין מקום שהוא רשות היחיד פחות מאלפים אמה והוא היה יודע אותו מקום ואמר שביתתי במקום פלוני ר"ל באותו מקום קנה שביתה שם וכאילו הניח עירוב ויש לו ללכת בכל המקום וחוצה לו אלפים אמה ובתנאי שיהיה עוד היום גדול כשקנה שביתה באותו מקום כדי שיוכל להגיע לאותו מקום ואפילו בתכלית המרוצה קודם הכנסת שבת ויחשב לו כאילו הגיע שם וכמו כן אם קנה שביתה ברה"ר מקום ידוע כמו עיקר אילן או גדר יש לו באותו מקום ארבע אמות ואלפים אמה חוץ לאותן ארבע אמות ולפי שאמר תחתיו והוא אינו מסויים לא אמר כלום ואין לו ללכת אלא לעיקרו של אילן בלבד ולא ילך משם לביתו אלפים אמה ולא הארבע אמות שיש לו לשם בלי מסויימות עד שנמדוד משם אלפים אמה וזהו כשיש תחת האילן שמנה אמות או יותר שבהם יפול הספק ולא נודע באיזה מקום קנה שביתה אבל אם יש תחת האילן פחות משמנה אמות יש לו ללכת משם לביתו אלפים אמה כי כשתקח מהם ארבע אמות שהוא שיעור מקום שביתתו תמצא קצתם משותפים עם הארבע אמות שיש לו לשם וכל זה כשישאר מן היום שיעור שיוכל להגיע לאותו מקום במרוצה כמו שזכרנו:

משנה ח

אם אינו מכיר או שאינו בקי בהלכה כו':

או אינו בקי בהלכה פירושו שלא ידע כי יש לאדם שיתן מקום שביתתו במקום רחוק ממנו מלבד המקום שהוא עומד בו. ואמרו כטבלא מרובעת לפי שאי אפשר במלאכה לעשות מרובע בדיוק ולפיכך הודיע שדי לנו שיראה כמרובע כפי היכולת האדם כמו הלוחות המרובעות שהכוונה בהם הרבוע כפי היכולת. נשכר את הזויות רוצה לומר את הארבע תוספות שיש במרובע על העגול שבתוכו ואותן התוספות הן בזויות המרובע ולפכך קראן זויות. (וזו היא צורתה) והלכה כחכמים:

משנה ט

וזו היא שאמרו העני מערב ברגליו כו':

זה המאמר חוזר על המאמר שהזכיר כבר ואמר שביתתי במקומי זכה לו מקומו אלפים אמה לכל רוח. ורבי מאיר אינו מתיר זה המעשה אלא לעני לפי שאין לו יכולת לערב על הפת אבל מי שיש לו יכולת יש לו להניח עירוב במקומו על כל פנים ואז יוכל ללכת

אלפים אמה לכל רוח לפי שדעת רבי מאיר עיקר עירוב בפת ונותן רשות לעני שיאמר שביתתי במקומי בלבד להקל על העני ורבי יהודה אומר כי עיקר העירוב ברגל ולהקל על העשיר שיתן פת ביד שלוחו וישים השליח אותו הפת במקום ותהיה לו שביתה באותו מקום וילך משם אלפים אמה לכל רוח. ואון מחלוקת בין רבי יהודה ורבי מאיר כי כשהוא מכיר אילן או גדר או מקום מוקף מחיצה ואמר שביתתי במקום פלוני אין מספיק זה אלא לעני אבל עשיר מוכרח הוא שיגיע פת למקום שביתתו. והתירו זה למי שבא בדרך לפי שהוא עני כי אין לו יכולת להגיע שם ולהניח שם פת. והלכה כרבי יהודה:

משנה י

מי שיצא לילך בעיר שמערבין בה והחזירו חבירו כו':

עיקר זה המאמר כי בני העיר עשו אותו שליח לעשות להם עירוב למדינה אחרת שהיא יושבת להם ברחוק שני תחומין כדי שיוכלו ללכת ממחרת חוץ למדינה ארבעת אלפים אמה וזה השליח כשיצא ללכת (ממחרת) חוץ למדינה החזירו חבירו למדינה קודם שיגיע ולא עירב רבי יהודה אומר כיון שיצא ונכנס בדרך לקנות בו שביתה ברחוק אלפים אמה קנה לשם שביתה לפי שהוא עני כאשר הקדמנו לומר שהוא קונה שביתה ברחוק מקום בלבד כשהוא יוצא לדרכו והחזיק לו בדרך כיון שיצא בזאת הכוונה יש לו ללכת חוץ לאותה מדינה ארבעת אלפים אמה ואנשי המדינה ששלחו אותו לא נגמר עירובם ולפיכך אין הולכין חוץ לאותה מדינה ארבעת אלפים אמה אבל הולכים חוץ למדינתם אלפים אמה לכל רוח בלבד. ור"מ אומר כי זה השליח מאחר שהיה לו לערב ולא עירב נדון אותו להחמיר ולא ילך אלפים אמה לכל רוח כמו אנשי המדינה שעשו אותו שליח אלא ילך אלפים אמה לאותו רוח ששלחו אותו לערב בו וברוח האחר שכנגדו ילך כמו שהיה הולך אילו היה מערב וזה הוא חמר גמל כמו שבארנו במה שקדם. והלכה כר' יהודה:

משנה יא

מי שיצא חוץ לתחום אפילו אמה אחת כו':

רבי אליעזר סובר כי יש לאדם במקומו ארבע אמות והוא באמצען וכשהוא חוץ לתחום שתי אמות הנה נפל השתוף בין ארבע אמות שלו ובין סוף התחום ולפיכך יכנס. ממצין את המדות פירושו שאין המשוחות מדקדקים במדות להגיעם עד סוף התחום אבל מודדין פחות מן השיעור הראוי ומחסרין מכל חבל וחבל מעט מפני מה שאירע

במקומות הנמוכים והגבוהים ויגרעו מן האלפים אמה אמות להחמיר לפיכך היה מתיר רבי שמעון להכנס. ואין הלכה כרבי אליעזר ולא כרבי שמעון:

פרק ה

משנה א

כיצד מעברין את הערים בית נכנס בית יוצא כו':

ענין מעברין הוא שיחברו למדינה דבר אחד כמו העובר שהוא נוסף בגוף אמו ותהיה המדידה חוץ לאותו דבר הנוסף. ואמר בכאן כי אם יהיה בית חוץ למדינה ובית תוך המדינה (כזו הצורה) שנמוד חוץ מן הבית היוצא מן המדינה כדי להוסיף לאנשי המדינה שבעים אמות. וכן כשהוא פגום והוא בנין חרוב או גדודיות הוא מה שיש לו שלשה גדרים בלבד. ונשרים ידוע. נפשות מקומות יוצאים מן הארץ ומתנאי שיהיה שם בית דירה ואמרם עושין אותה כטבלא מרובעת ר"ל כי כשתהיה המדינה עגולה שיעשו בה מרובע דבק לה ואז ימדדו חוץ למרובע אלפים אמה לכל רוח ומרויחין אנשי המדינה אותו התוספת שיוסיף המרובע על העגולה שבתוכו:

משנה ב

נותנין קרפף לעיר דברי רבי מאיר כו':

קרפף הוא צלע מצלעות מרובעות מדתו בית סאתים והוא שבעים ושירים וכבר ביארנו זה בפ"ב [משנה ה'] מזאת המסכתא וביארנו כי אותם השירים שני שלישים בקרוב. ודעת רבי מאיר שצריך להתרחק מן המדינה שבעים ושירים ואז ישער אלפים אמה תחום וראייתו על זה מלשון התורה [במדבר לה] מקיר העיר וחוצה רוצה לומר כי המדה נופלת חוץ לעיר וחכמים אינן סוברין כן אלא כשיש בין שתי המדינות שיעור שתי קרפיפות או פחות כל שהוא שהם כמדינה אחת וימדדו אלפים אמה לכל רוח חוץ לשניהם ווהיה מותר לכל אחת מהם שתלך לאחרת וחוצה לה אלפים אמה וזהו ענין אמרם עושה קרפף לשתיהן להיות כאחת כלומר כשיש ביניהם זה הריחוק אז יתן לכל אחת קרפף וידבקו יחד ויהיו כמדינה אחת. ואין הלכה כרבי מאיר:

משנה ג

וכן שלשה כפרים המשולשין כו':

כשהן השירים שני שלישים הוא מבואר שיהיה שיעור שתי קרפיפות מאה ואחת וארבעים ושליש והכוונה כי כשיש בין שנים החיצונים מן המרחק שיעור כשנדמה האמצעי שהוא ביניהם יהיה הנשאר בינו ובין כל אחד מהם שתי קרפיפות מכל צד

ובתנאי שני שיהיה האמצעי בינו ובין כל אחד משנים החיצונים אלפים אמה או פחות ואז ישובו השלשה כמו מדינה אחת ותהיה המדידה חוצה להם :

משנה ד

אין מודדין אלא בחבל של חמשים אמה כו':

זה החבל ראוי להיות מפשתים וברור הוא כי בכל מדידה יפול בה מעט קירוב ולפיכך התנה שלא יוסיפו על אורך זה החבל ולא יגרעו ממנו. ואמרם ולא ימדוד אלא כנגד לבו רוצה לומר שיתפוש קצת החבל לעומת לבו לא עליו ולא תחתיו. וענין אמרם מבליעו שיפרוש החבל עליו מלמעלה ולא יצטרך למדידת עומק הגיא או גובה הגדר וזה יתכן ר"ל שיהיה רחב הגיא חמשים אמה או פחות שהוא שיעור החבל וכמו כן גובה הגדר ואם לא יתכן ימדוד אותו כאשר נפרש לקמן וזה שאמר הגיע להר מבליעו בתנאי שיהיה גבהו על הארץ כדי שימצא כשימוד מארכו בארץ חמש אמות שימצא בגובה הקו הנופל על קצה החמש אמות על זויות עומדת עשרה טפחים אבל אם יהיה גבהו על הארץ כדי שימצא גבוה עשרה טפחים באותו קו הנופל ויהיה ממנו לקצה ההר פחות מחמש אמות הרי הוא כמו הגדר הגבוה העומד על שטח הארץ ולא יצטרך להבליעו אלא יקח אותו באומד. ובלבד שלא יצא חוץ לתחום רוצה לומר שלא יעמוד אותו המודד חוץ לתחום כשירצה להעביר החבל על המקום הגבוה לראות לאיזה מקום יגיע וזה מפני שנחוש שמא יראה אותו שום אדם כשהוא מודד ויחשוב כי במקום עמידתו הגיע תחום שבת. שמעתי שמקדרין בהרים רוצה לומר האומד והקירוב וקודר בלשונם המחתך ומקדרין מחתכין המדה ופירשו בגמרא זה הענין והוא שיקחו חבל מארבע אמות ויעמוד אחד במקום הגבוה מן ההר והשני במקום הנמוך ממנו ויתן העומד במקום גבוה קצה החבל נגד רגליו והעומד במקום נמוך יתן קצה החבל לעומת לבו ויתרחק ממנו כשיעור אורך החבל וככה ימדדו אותו כולו ד' אמות על זה הקרוב עד שיודע כמה יפסוק מתחום שבת והלכה כר' דוסתאי:

משנה ה

אין מודדין אלא מן המומחה כו':

מומחה הוא האדם החכם המהיר במלאכתו באיזו מלאכה שתהיה או בחכמה מן החכמות ורוצה בכאן שיהיה חכם בתשבורת מהיר במדידת הקרקעות. ומה שאמרו שומעין למקום שריבה פירשו אותו בגמרא שאם אמר שבכאן הוא תחום שבת והוא פחות מן השיעור שהיינו חושבים או אם אמר שבכאן תחום שבת והוא יותר ממה שהיינו חושבין כמו שנאמין אותו ונסמוך עליו שיהיה המקום פחות ממה שהיינו

חושבין כמו כן נסמוך עליו שהוא יותר ממה שהיינו חושבין קודם לכן ושיעור הבבא השניה מזו המתני' כך ריבה אחד ומיעט אחד שומעים למרבה רוצה לומר אם באו שנים וחלקו זה על זה וכל אחד מהם מומחה שנסמוך ונעשה כדברי המיקל:

משנה ו

עיר של יחיד ונעשית של רבים מערבין את כולה כו':

העיקר אצלנו כי עיר של רבים כשיש לה שני שערים יכנסו בני אדם על האחת ויצאו על השנית שאין עושין לכולה עירוב אחד כדי שלא ישתמשו בני אדם ברשות הרבים דעלמא והם אינם יודעים כי העירוב הוא שהתיר להם התשמיש בתוכה ולפיכך חובה להניח ממנה שיור בלא עירוב כדי שלא ישתמש אותו השיור עם המדינה להודיע כי העירוב הוא שהתיר לנו התשמיש בתוכה והודיענו כי כשהיתה העיר מקודם לכן של רבים אפילו היא היום של יחיד שהיא צריכה לשיור על כל פנים כמו שהיתה מקודם אבל אם היתה של יחיד מקודם שהיה אפשר לעשות עירוב אחד בכולה תשאר כמו שהיתה אפילו היא עכשיו של רבים ואם יש לה פתח אחד בלבד אפילו היתה של רבים אינה צריכה שיור ומחלוקת רבי יהודה ורבי שמעון בשיעור השיור שישאר בה בלא עירוב והיתה בארץ יהודה עיר ושמה חדשה והיו בה חמשים דיורין והיא היתה עיר קטנה שבכל ארץ יהודה ופסק ההלכה אפילו בית אחד בחצר אחת הוי שיור:

משנה ז

מי שהיה במזרח ואמר לבנו ערב לי במערב כו':

עבורה של עיר היא התוספת שמוסיפין על המדינה ואז יהיה מדת אלפים אמה לכל רוח שוה עם הנוסף עליה כשהיא עגולה ונרבע אותה או שיש בתים חוצה לה כמו שביארנו בתחלת הפ' שתצא המדה מן הבית החיצון וכשנתן העירוב באותה התוספת הרי הוא כאילו לא עשה עירובו והוא כמו אנשי המדינה וילך אלפים אמה לכל רוח. ואמרם חוץ לתחום אינו רוצה לאלפים אמה אבל רוצה חוץ לעיבורה של עיר שבו קדם דברינו. מה שנשכר הוא מפסיד לפי שאם עשה עירובו ברחוק אלף אמה ע"ד הדמיון מביתו שיש לו במדינה ברוח מזרח יש לו ללכת במזרח ג' אלפים אמה אלף עד העירוב ואלפים ממקום העירוב ולא ילך ברוח אחר ר"ל ברוח מערב אלא אלף ואותן האלף שהרויח במזרח הפסיד אותן במערב וכבר ביארנו זה הענין פעמים ודע כי זה הדבר יהיה כאשר אמרנו בתנאי כי כשנמוד ממקום העירוב שנתן אותו על דרך הדמיון במזרח המדינה אלף אמה הגיע המדה לסוף המדינה או חוצה לה אבל אם הגיע המדה לקצת המדינה הרי הפסיד

כל המדינה ואין לו ללכת במדינה לצד המערב אלא לסוף אלפים ממקום העירוב וזכור זה העיקר:

משנה ח

אנשי עיר גדולה מהלכין את כל עיר קטנה כו':

זו המשנה היא צריכה לשיעור ואני אבאר שיעורה אחרי עיקרים שאתה צריך לעמוד עליהם והם כי מי ששבת במקום שיש לו אלפים אמה לכל רוח כאשר נתבאר פעמים וכשמדד אלפים אמה ממקום אחד והגיע סוף האלפים לקצת המדינה או מערה אין לו ללכת אלא למקום שהגיע שם המדה ולא ילך במדינה כלל ולא במערה ואם הגיע המדה לסוף המדינה או חוצה לה ונכנסת המדינה כולה או המערה תוך אלפים נחשוב לו המדינה כולה ד"א ותכלה מדתו חוצה לה ואם יהיה ע"ד דמיון בין מקום השביתה ובין המדינה מאה אמה ונכנסת המדינה תוך האלפים ילך המדינה כולה וחוצה לה אלף ושמונה מאות ותשעים ושש אמות לפי שנחשוב המדינה כולה כד' אמות וזה הדין בעצמו הוא דין מי שימוד ממקום העירוב אלפים אמה שיש לו ללכת ממקום העירוב ונזדמנה באמצע מדינה או מערה וזהו שקוראים אותו מודד אבל מי שנתן העירוב שעשה במדינה יש לו ללכת אותה מדינה כולה וחוצה לה אלפים אמה ואפילו היתה כמו נינוה ולפי אלו העיקרים כשיהיו שתי מדינות קרובות האחת גדולה והשנית קטנה בענין כי כשנמדוד חוץ לגדולה אלפים אמה תהיה הקטנה נבלעת תוך אותן האלפים אמה וכשנמדוד חוץ לקטנה אלפים מגיע המדה לקצת המדינה הגדולה כפי אלו העיקרים שהקדמנו מותר לאנשי הגדולה שיהלכו הקטנה כולה ואנשי הקטנה לא ילכו הגדולה כולה אלא עד מקום שתגיע מדתם וכל זה כשנמדוד אלפים אמה אבל כשנתנו אנשי המדינה העירוב במדינה אחרת מהלכין את כולה וחוצה לה. א"כ שיעור זאת המשנה ובאורה בזה הלשון אנשי עיר גדולה מהלכין את כל עיר קטנה ואין אנשי עיר קטנה מהלכין את כל עיר גדולה בד"א במודד אלפים אמה חוץ לתחום אבל הנותן את עירובו בין נתנו אנשי העיר גדולה את עירובן בקטנה בין נתנו אנשי עיר קטנה עירובן בגדולה מהלך כל המדינה שהניח בה העירוב כיצד מי שהיה מעיר גדולה וכו'. וחלק רבי עקיבא על זה לפי שהוא סובר כי אפילו נתן האדם עירובו ברה"י אינו הולך אלפים אמה אלא ממקום העירוב. ואין הלכה כרבי עקיבא:

משנה ט

אמר להן ר"ע אי אתם מודים לי בנותן כו':

אמרו כי מערה אין בה דיורין ואינה ראויה לדיורון רוצה לומר כשנפסדו המחיצות אבל

כשנשארו המחיצות אפילו היא בלי יושבים מהלך את כולה וחוצה לה וכן מי שהניח עירובו או שבת במדינה ריקנית חריבה אם נשארה חומתה מהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה לדעת החכמים. ואמרם נמצא קל בתוכה מעל גבה כי על גבה ממקום עירובו בלבד ילך וכשנתן עירובו בתוכה ילך אלפים אמה חוצה לה. ואמרם למודד שאמרו כבר פירשנו אותו שהוא עד סוף אלפים אמה בלבד ילך למקום שיכלו ואם כלו למקצת המערה אין לו ללכת בכולה:

פרק ו

משנה א

הדר עם הנכרי בחצר או עם מי שאינו מודה כו':

העיקר אצלנו דירת נכרי לא שמה דירה ומן הדין היה שלא נצטרך עמו לערוב לפי שלא קנה כלום כדי שנצטרך לקחת ממנו רשות אבל נתנו לו דירה ואמרו שהוא אוסר ואין לנו דרך לעשות עירוב עמו עד שנשכור רשותו להודיענו שהנכרי אינו משכיר מפני שחושש מזה לשום תחבולה או הערמה או שיבא עליו שום נזק א"כ אין שום דרך יתכן לערב עמו וכשידע זה הישראל לא ישכיר מדור בביתו לעובד כוכבים וזה ההרחק כולו גזירה שמא ילמוד ממעשיו והעיקר אצלנו כמו כן כי העובדי כוכבים אין מתיחדין עמהם מפני שמקצתן היו חשודין על שפיכות דמים על כן אמר ר' אליעזר בן יעקב כי כשיהיה א' נכרי וא' ישראל אינו אוסר עליו לפי שאין אנו צריכין בזה שנאמר אוסר ושלא ישכיר ממנו כדי שלא ילמד ממעשיו כי מפנים אחרים ימנע הישראלי לדור עם העובד כוכבים יחד לפי שהיה חשוד על שפיכות דמים אבל אם היו ב' ישראלים שמותר להם להתייחד עמו אז נאמר אוסר כדי שלא ידור עמו גזרה שמא ילמד ממעשיו ותנא קמא אומר אפילו א' עובד כוכבים וא' ישראל שמא יחזק לבו ויתחזק לדור עמו לבדו בדיעבד. וממה שאתה צריך לדעת כי העיקר אצלנו ישראל נותן רשות ומבטל רשות ובנכרי עד שישכור. ונתינת רשות הוא שיעשה עירוב מערב שבת וכבר קדמו דיניו. ומבטל רשות הוא שיאמר אותו שלא עירב מע"ש עם אנשי החצר או המבוי בטלתי רשותי לכם ומותר להם להשתמש ואסור עליו ומותר לו לאדם לבטל רשותו בשבת. והעיקר אצלנו מבטלין וחוזרין ומבטלין רצה לומר שיבטל ראובן לשמעון עד שישלים שמעון עסקיו בחצר ואח"כ ישוב ויבטל שמעון רשותו לראובן וזה שאמרנו שוכרין מן הנכרי ואפילו בדבר מועט ושוכרין ממנו בשבת. והלכה כר' אליעזר בן יעקב:

משנה ב

אמר ר"נ מעשה בצדוקי אחד שהיה דר עמנו כו':

פירוש צדוקי הוא מיוחד לצדוק תלמיד אנטיגנוס איש סוכו והוא היה ראשון לכופרים בתורה ועוד אבארנו במקומו [אבות פ"א מ"ג] והיה רבן גמליאל סובר שאינו כנכרי והביא ראיה מזה המעשה ונחלקו ר' מאיר ור' יהודה במאמר רבן שמעון אביו של ר"ג איך היה. ר' מאיר שאמר המאמר הראשון אומר כי זה הצדוקי ביטל להם רשותו ואמר ר"ש מהרו והוציאו את כל הכלים למבוי כדי שתתקיים לכם חזקה במבוי בתשמיש וכשיוציא הוא אח"כ לא יאסור עליכם התשמיש כי העיקר אצלנו מי שביטל רשותו ואח"כ נשתמש במזיד הרי בטל מה שעשה מבטול רשותו ואוסר עליהם [*אולי צ"ל אם לא קדמו] אפילו קדמו אותם שביטל להם רשותו ומפני זה צוה להם רבן שמעון שיקדימו אותו בתשמיש ונפקא לן מינה שהוא כישראל הלא תראה כי בישראל בטל רשותו ורבי יהודה אומר כי רשב"ג דברו היה בערב שבת כי הוא אמר לאנשי המבוי עשו צרכיכם במבוי עתה עד שלא יצא היום ויאסור עליכם כלומר קודם הכנסת שבת ויראה מזה שהוא כנכרי. ופסק ההלכה כי כל בר ישראל מאיזה כת שיהיה אם הוא מחלל שבת בפרהסיא לא יעשו עמו עירוב ולא יבטל רשותו ושוכרין ממנו כנכרי ואם אינו מחלל שבת בפרהסיא ובתנאי שלא יהיה עובד ע"ז הרי זה ראוי שיבטל רשותו לנו אבל אינו נותן רשות אלא אם היה מודה בעירוב ר"ל מאמין בו ויתבאר לך מכל זה כי פושע ישראל כשאינו מחלל שבת בפרהסיא ולא עובד ע"ז מבטל רשות ואינו נותן רשות ולא שוכר וזהו הפסק האמתי:

משנה ג

אנשי חצר ששכח אחד מהן ולא עירב כו':

זהו המקום שיעדתי לך לבאר בו ענין מבטל רשות וכבר קדם בזה הפרק כאשר הודעתיך כי האדם יבטל רשותו בשבת וכל השוכנים בבית יש לכל אחד מהם רשות בחצר ורבי אליעזר סובר כי מי שביטל רשותו סתם כמו כן ביטל ביתו ורשות חצירו וחכ"א כי הוא רשות חצירו ביטל רשות ביתו לא ביטל אבל כשפירש ואמר שבטל רשות ביתו וחצירו או אחד מהם בלבד הוא מה שבטל אין מחלוקת ביניהם בזה וכבר בארנו בסוף הפרק השני מזאת המסכתא שאין הלכה כר"א וזאת המשנה היא לחכמים ובמי שבטל רשותו בסתם ולפיכך ביתו אסור לו ולהם ומותר לכולם להשתמש בחצר ובדיורין שלהם ומפני זה התרנו לזה שבטל רשותו להשתמש ברשות אלו האנשים שבטל להם לפי שאנו חושבין אותו כאורח אצלם. ואמרו נתנו לו רשותם רוצה בו שיבטלו רשותם לאותו

היחיד שלא עשה עירוב ויהיה מותר לו להשתמש בכל החצר ובביתו בלבד לא בבתיהם אלא אם פרשו שהם בטלו לו רשות בבתיהם כאשר הזכיר מעיקר דעת החכמים ומה שאין אנו אומרין כי אלו שבטלו רשותם שיהיה מותר להם להשתמש בבית אותו שבטלו ושנאמר שהם אצלו כאורחים לפי שלא נחשוב רבים כאורחים אצל יחיד. ואמרו היו שנים אוסרים זה על זה ר"ל כששכחו שנים מאנשי חצר ולא עירבו שאינם יכולים אותם שעירבו לבטל רשותם לאותם השנים שלא עירבו לפי שהם כשבטלו לאחד מהם הוא אוסר עליו התשמיש כשבטלו רשותם לו מן הטעם האחר שהוא אחד מהם שלא עירב ואפילו חזר האחד וביטל רשותו לו אסור לו להשתמש לפי שבשעה שבטלו המערבים לא הותר התשמיש וזהו אמרם ושנים אין נוטלין רשות ויתבאר לך מזה כי אנשי חצר כשעירבו קצת ונשארו קצת בלי עירוב ויהיו הנשארים יותר מאחד כי אותן שלא עירבו מבטלין רשותן למערבים ואותם שעירבו לא יבטלו רשותם לאותן שלא עירבו כי שנים שלא עירבו אין נוטלין רשות כשנתן להם וממה שאתה צריך לדעת כי מבטל רשות לבני חצר צריך לבטל רשות לכל אחד ואחד בפירוש:

משנה ד

מאימתי נותנין רשות בש"א מבעוד יום כו':

כבר הודעתיך כי האדם הנותן רשותו הוא שאנו קוראים אותו מבטל רשות והמקבל אותו רשות יקרא נוטל רשות א"כ מבטל ונותן נופלים על ענין אחד. ובית שמאי אומרים כי מי שביטל רשותו הקנה אותו לזולתו ואסור להקנות בשבת ובית הלל אומרים כי לא הקנה אבל בטל רשותו וביטול רשות בשבת מותר וכשנשתמש אחר שבטל רשותו הנה בטל מעשיו כאשר בארנו במה שקדם ורבי מאיר קנס שוגג כדי שלא יהיה מזיד והלכה כרבי יהודה:

משנה ה

בעה"ב שהיה שותף לשכניו לזה ביין ולזה ביין כו':

שותף ידוע. ואין הפרש בין שיערכו שניהם יינם או שיקנו כלי מלא יין בשתוף וזה הדבר הוא בשתופי מבואות ולפיכך אמר שותף ובתנאי שיהיה יינם של הג' ר"ל של בעה"ב ושני השכנים בכלי אחד ומה שאתה חייב לדעת בכאן כי שתופי מבואות יעשו במאכלים כמו שבארנו ממאמרם בכל מערבין ומשתתפין אבל עירובי חצירות אינם אלא בפת עכ"פ ועוד אוסיף לך ביאור במקומות ואנשי המבוי חייבין שיערבו בחצרות וישתתפו במבוי ואז ישתמשו בבתים ובמבוי ביחד אלא אם נשתתפו במבוי בפת לא יצטרכו עירוב בחצירות וסומכין על שתוף של מבוי ואין הלכה כר"ש:

משנה ו

חמש חבורות ששבתו בטרקלין אחד כו':

טרקלין בית רחב והוא בירת מלכים וכן ארמון של מלכים. וכשתבדיל בין כל חבורה וחבורה מחיצה המגעת לתקרה אין בזה מחלוקת שהן חייבין עירוב כל חבורה וחבורה לפי שהם נתיחדו והוי כאילו הם שרוים בעליות וחדרים. אבל המחלוקת כשהמבדיל בין כל חבורה וחבורה מחיצות שאין מגיעות לתקרה:

משנה ז

האחים השותפים שהיו אוכלים על שולחן אביהם כו':

שעור זאת המשנה כך האחין שאוכלים על שולחן אביהם או השותפים שהן אוכלים על שלחן אחד. ומה שאתה חייב לדעת כי זו האכילה שהם אוכלים ביחד אינו רוצה לומר שעירבו מאכלם או קנו אותו בשותפות כי אם כן הוא הרי הם כמו אדם אחד ואין צריכים אלא עירוב אחד אבל הכוונה בזה שהבנים נשכרים אצל האב או השותפין נשכרים אצל אחד מהם לפי שהתנה עמהם שיזון אותם ויעשו לו המלאכה פלונית ולפיכך כשהם ישנים בבתיהם צריכין עירוב לכל אחד ואחד כאשר נתבאר:

משנה ח

חמש חצירות פתוחות זו לזו ופתוחות למבוי כו':

העיקר אצלנו אין המבוי ניתר בלחי או קורה עד שיהיו בתים וחצרות פתוחות לתוכו אבל כשהיו חצרות פתוחות זו לזו ופתוחות למבוי הם כמו בית אחד ולא יתכן עירוב בזה המבוי כשהוא בלחי או קורה. וזאת המשנה כולה בנויה על העיקר שזכרנו שצריך עירוב בחצרות ושתוף במבוי וטעם זה כדי שלא לשכח התינוקות תורת עירוב. ולפי הענין נערב בחצרות כדי שיראו אותו התינוקות אף על פי שנשתתפו במבוי. ולפיכך כששכח אחד מבני החצר ולא עירב מותרין בחצר ובמבוי לפי ששתוף המבוי יספיק לו. ומה שאמרו כדי שלא תשתכח תורת עירוב הרי לא בטלה לפי שכולם עירבו בחצרות וזה היחיד אין משגיחין עליו:

משנה ט

שתי הצירות זו לפנים מזו עירבה הפנימית כו':

זו המשנה יש בה ג' מחלוקות והם כי ר"ע אומר רגל המותרת אוסרת וענין זה כי אפילו עירבה הפנימית שמותרת להשתמש בחצר שלה היא אוסרת על החיצונה אלא אם עשו שתיהן עירוב יחד. וחכמים סוברים כי אפילו רגל האסורה אינה אוסרת וענין זה שאפילו לא עשתה הפנימית עירוב שאסור עליה להשתמש בחצר שלה אינה אוסרת

על החיצונה. אבל כשעשתה החיצונה לבדה עירוב הותר להם התשמיש וזהו ענין אין דריסת הרגל אוסרתה. ות"ק אומר רגל האסורה אוסרת ורגל המותרת אינה אוסרת ולפיכך אומר עירבה זו לעצמה וזו לעצמה זו מותרת בפני עצמה וזו מותרת בפני עצמה כי הפנימית לא תאסור לפי שהיא מותרת במקומה והלכה כת"ק:

משנה י

שכח א' מן החיצונה ולא עירב כו':

זאת המשנה היא לת"ק שדבר קודם ולפיכך אמר שכח א' מן הפנימית ולא עירב שתיהן אסורות לפי שהיא רגל אסורה ואוסרת כאשר בארנו. ואמרם במקום א' רוצה בו החיצונה לבדה וקרא אותה מקום א' לשתופם יחד בתשמיש בו אבל כשהניחו שתיהן עירובן בפנימית ושכח א' מן הפנימית שתיהן אסורות כמו שבארנו. אבל כששכח א' מן החיצונה הפנימית מותרת. ואמרם ואם היו של יחידים רוצה בו שידור אחד בכל בית ר"ל הוא וכל אנשי ביתו שהם כמו אדם אחד כמו שבארנו:

פרק ז

משנה א

חלון שבין שתי חצירות ארבעה על ארבעה כו':

מערבין שנים הוא שתערב כל חצר לעצמה לבדה. ומערבין אחד הוא שיחשבו שתי חצרות כמו בית אחד. ואמרם פחות מארבעה או למעלה מעשרה אע"פ שזה ממה שקדם מן הדבור להודיעך כי צריך שיהיה החלון כולו למעלה מעשרה טפחים ואי אפשר להם בעירוב אחד אבל אם היה קצת חלל החלון תוך עשרה טפחים די להם שיעשו עירוב אחד לפי שאין ביניהם מחיצה וכבר בארנו כי המחיצה לא תהיה פחותה מעשרה טפחים:

משנה ב

כותל שבין שתי חצירות גבוה עשרה ורחב ארבעה כו':

אמרו ובלבד שלא יורידו למטה רוצה לומר שלא יוליכו מה שעל הכותל אל הדיורין שבבתים אבל להוריד משם לחצר הבית מותר וכשיש ברחב הכותל פחות מארבעה טפחים שהוא מקום פטור כאשר בארנו פעמים מותר להם להוציא מה שבבתים ולהניחו על אותו הכותל ומותר לאנשי הבית השני שיקחו אותו הדבר עצמו מעל הכותל ויכניסו אותו לבתיהם:

משנה ג

חריץ שבין שתי חצירות עמוק עשרה כו':

חריץ הוא החפירה בארץ והכל מבואר:

משנה ד

נתן עליו נסר שרחב ארבעה טפחים כו':

לוח הגג קורין אותו נסר וכשנתן עץ באורך החפירה אפילו היה רחב אצבע אינו צריך יותר שהרי חלק אותה חפירה ונשארה רחבה פחות מארבעה טפחים וכצוצרה וגזוזטרא אחד והיא תקרה בולטת מרשות היחיד על רשות הרבים וכבר בארנו בפרק אחד עשר משבת כי זאת הגזוטרא רשות היחיד גמורה והיתה יוצאת על רשות הרבים כמו בניני הצרפתים שבונים בזמננו זה בארץ ישראל וכבר באר הגמרא כי זה התנאי שהתנית המשנה כשיהיו הגזוזטראות זו כנגד זו ואז יספיק להם עירוב אחד אמנם כשיהיה ביניהם ריחוק שלשה טפחים או יותר אבל יש ביניהם פחות משלשה טפחים אפילו היו זו שלא כנגד זו מערבין עירוב אחד אם רצו לפי שהיא כמו גזוזטרא עקומה כמו שבארנו:

משנה ה

מתבן שבין שתי חצירות גבוה עשרה טפחים כו':

ר"ל במאכילין שיניחו בהמתן לאכול מן התבן מצד זו ומצד זו:

משנה ו

כיצד משתתפין במבוי מניח את החבית כו':

העיקר אצלנו כי עירובי תחומין ושתופי מבואות וערובי תבשילין כולם צריכין לזכות על ידי אחר וצריכין שיהיה הכלי שמקבצין בו שתופי מבואות גבוה מן הארץ טפח כדי שיראה מובדל. ומבואר הוא כי זה שאמרנו מזכה להם הוא כשיהיה אותו דבר שמשתתפין בו מאדם אחד אז יצטרך להעמיד אדם אחר שיזכה להם חלקם ויהיה במקומם אבל אם נתן כל אחד חלקו אין שם פנים למזכה:

משנה ז

נתמעט האוכל מוסיף ומזכה וא"צ להודיע כו':

כלל זה הדין הוא שאם יהיה השיתוף ממין אחד ואפילו אבד כולו א"צ להודיע ואם היו מינין הרבה וחסרו מוסיף ומזכה ואין צריך להודיע ואם נאבד כולו צריך להודיע וזה הוא כשיש לבית שני פתחים בשני מבואות לפי שכשעשה עירוב עם אנשי זה המבוי נאסר עליו התשמיש במבוי אחר ולפיכך צריך להודיע אליו כדי שנדע באיזה מבוי משני

המבואות רוצה להשתמש אבל אם אין לו פתח אלא באותו מבוי בלבד אין צריך להודיע כי העיקר אצלנו זכין לאדם שלא בפניו ואין מחייבין אותו אלא בפניו:

משנה ח

כמה הוא שיעורו בזמן שהן מרובין כו':

מועטין הוא שיהיו פחות משמנה עשרה אדם ויתר על י"ח הם מרובים כי מזון שתי סעודות הם י"ח גרוגרות. ואמר להוצאת שבת ר"ל שהוא שיעור הוצאת שבת כאשר קדם לך במס' שבת:

משנה ט

א"ר יוסי בד"א בתחילת עירוב כו':

וזה העיקר שזכר שלא אמרו לערב בחצרות אלא שלא לשכח את התינוקות אמת לפי שהנערים הקטנים אינם יודעים מה שנגמר בין אנשי המבוי מן השתוף והוצרכנו לעירוב חצירות אע"פ שהם משתתפין במבוי כדי שלא ישכחו התינוקות במבוי תורת עירוב. ואין הלכה כרבי יוסי:

משנה י

בכל מערבין ומשתתפין חוץ מן המים ומן המלח כו':

כבר קדם לך בתחילת פרק השלישי כי אמרם בכל מערבין ומשתתפין חוץ מן המים והמלח אין זה אלא בעירובי תחומין ושתופי מבואות ואין מחלוקת בזה אבל בכאן חלקו רבי אליעזר ורבי יהושע כי רבי אליעזר אומר שיספיק לעירובי חצירות בככר פרוסה והוא ענין כלל במאמרם בכל מערבין. ורבי יהושע אומר כי עירובי חצירות לא יספיק בשום פנים אלא בשלימה ואפילו תהיה שיעור מועט והטעם משום איבה כדי שלא יאמר אחד מן השכנים אני עושה שלימה ואתה פרוסה. והלכה כרבי יהושע:

משנה יא

נותן אדם מעה לחנוני ולנחתום כדי שיזכה לו עירוב כו':

כדי שיזכה בעירוב ענינו שיתן לו פת באותן מעות ומזכה לו על ידי אחר אף על פי שאינו מצוי לפי שמשעה שנתן לו המעות נגמר המקח מן התורה כאשר נבאר במקומו. וחכמים אומרים כי לא נגמר המקח עד שיקח הפת כאשר התנו חכמים במכירת המטלטלין מן המשיכה גזירה שמא יפשע החנוני ולא יזכה לו בפת על ידי אחר אבל אם נתן לבעל הבית וצוה עליו שיערב לו ויזכה לו על ידי אחר דיו אחר שצוה מן הטעם שזכר שאין מערבין לאדם אלא לדעתו ורבי יהודה חולק כאשר תראה. והלכה כרבי יהודה:

פרק ח

משנה א

כיצד משתתפין בתחומין מניח את החבית כו':

מה שדמהו באמרו בית האבל ובית המשתה לפי שהם דבר מצוה והם גמילות חסדים כי העיקר אצלנו אין מערבין אלא לדבר מצוה ואמר כל מי שקבל עליו משחשכה אסור הני מילי כשלא הודיעוהו מבעוד יום אבל אם הודיעוהו מבעוד יום אפילו לא קבל עליו אלא משחשכה מותר.

משנה ב

כמה הוא שיעורו מזון שתי סעודות לכל אחד כו':

מה שהוצרכנוהו בכאן מזון שתי העודות לכל אחד לפי שענין עירובי תחומין הוא שיתן שביתת באותו המקום ויניח שם מזונו הצריך אליו לשבת. ורבי מאיר אומר כי האדם אוכל בשבת יותר למציאות הלפתן: פסול הגויה הוא כי מי שיאכל אוכלין טמאין יטמא גופו והוא יפסול את התרומה כאשר נבאר במסכת טהרות [פ"א מ"ג]. ואמר כי חצי פרס הנזכר בכאן לענין פסול הגוייה הוא כביצה ומחצה. והלכה כר' יוחנן בן ברוקה:

משנה ג

אנשי חצר ואנשי מרפסת ששכחו ולא עירבו כו':

מרפסת מקום גבוה בחצר הבית כמו קרקע גבוה י' טפחים ובו מדרגות עולין בהם לעליות וזה המקום גבוה מוקף בבנין ודרין בו. ונקרא מרפסת לפי שהוא מקום דריסה לאותן העולין לעליות וכשיש מקום בחצר גבוה י' טפחים ויהיה בצד המרפסת או בקרוב ממנו בשיעור הנזכר ויש בשוה עמה ויהיה זה המקום הגבוה חצר לאותו המרפסת יהיה מותר לאותן הדרים למרפסת להשתמש בה ואסור על אנשי החצר לפי שהוא מובדל מן החצר כשלא עשה העירוב כמו שהזכיר. ואמרו פחות מכאן לחצר ענינו שהוא משותף בין החצר והמרפסת ואסור להם לאנשי החצר ולאנשי המרפסת להשתמש בו אלא אם עשו עירוב. וזה הבור מתנאיו שיהיה מלא מדבר שיהיה אסור לטלטלו בשבת עד שיהיה שוה עם קרקע המרפסת ולפיכך יהיה מותר לאנשי המרפסת להשתמש עליו אבל אם הבור ריקן לא ריקן ממש אלא שאינו מלא כל כך כדי שיגיע לשפתו אותו הדבר אסור להשתמש בו לא אנשי החצר ולא אנשי המרפסת עד שיעשה עירוב:

משנה ד

הנותן את עירובו בבית שער אכסדרה ומרפסת כו':

בית שער הוא מבוא החצר והוא מקום שבו נכנסין כל בני החצר לבתיהם. ואכסדרה מקום מוקף מג' רוחותיו. ומרפסת מקום הדריסה לכל כאשר בארנו קודם. ותפיסת יד שימושו הוא שיהיה לו באותו מקום כלים יהיו אסורין לטלטל כיתד של מחרישה ודומיהם או יהיה הדר שם כמו אורח מן האורחים ולא מאנשי הבית ולפיכך אינו אוסר. והלכה כרבי יהודה:

משנה ה

המניח ביתו והלך לשבות בעיר אחרת כו':

אמרו הרי זה אוסר ענינו אוסר על בני עירו מאחר שהוא שכן מכלל השכנים ולא עירב עמהם אע"פ שאינו מצוי לא נעקרה שכונתו מהכל. ור' שמעון אומר מאחר ששבת בבית שאפשר לו לדור בו ולפיכך אמר בתו כבר נעקרה שכונתו מאותו המקום זה השבת ואינו אוסר עליו. והלכה כר' יוסי והלכה כר"ש:

משנה ו

בור שבין שתי חצירות אין ממלאין ממנו בשבת כו':

בור שבין שתי חצרות הוא שיהיה הכותל המפסיק בין שתי החצרות על הבור ויהיה קצת הבור בזה החצר וקצתו בחצר אחרת (חוליית הבור והסמוך לו). והעיקר כי המחיצה העשויה בזה הבור שגבהה י' טפחים אם נעשית תחת המים צריכה שיראה ממנה על המים טפח עד שיבדיל בין מים למים כנגד החצרות ואם נעשית על פני המים צריך שישקיע ממנה במים טפח להבדיל המים כמו שזכרנו כנגד קרקעיתו ור' יהודה אומר נחשוב הכותל המבדיל בין החצרות כאילו ירד בתחתית הבור ואין הלכה כר' יהודה:

משנה ז

אמת המים שהיא עוברת בחצר אין ממלאין כו':

צריך להתחיל בבנין האמה בעת כניסתה (בבית) ובמקום שהיא יוצאה ממנו ובתנאים שאמרנו שיהיה טפח מן המחיצה בתוך המים אם היתה המחיצה על המים או טפח מן המחיצה יוצא מן המים אם היתה מחיצה תחת המים ויש לחלוק בין המים הנכנסין בחצר ובין המים שברה"ר ורצוני לומר בחלוק המים בחלוק מקומן. ואמרו מפני שלא היה בו כשיעור לפי שלא היה בגבהו י' טפחים וברחבו ד' טפחים כי כל מה שתחסר מאלו השיעורין בגובה או ברחב אינן צריכין מחיצה לפי שהיא לא חלקה רשות לעצמה. ואין הלכה כר' יהודה:

משנה ח

גזוזטרא שהיא למעלה מן המים אין ממלאין כו':

גזוזטרא כבר ביארנו צורתה והוא מקום מקורה יוצא מכותל רשות היחיד על רשות הרבים ואולי שיצא מאותה הגזוזטרא על מעיינות המים והנהרות כמו עץ או זיז ונוקבים בו נקב וממלאים מאותו הנקב מן המעיין או הנהר. ואמר בכאן כי אינו מותר למלאות מאותו הנקב למטה עד שיעשה מחיצה מתחת אותו הנקב היורד למטה מחיצה תלויה גבוהה עשרה טפחים כמו כוורת והרבה עושין אותו אצלנו ואז נאמר גוד אחית מחיצתה ונחשוב אותה הכוורת כאילו הגיעה למים (וזו היא צורתה) או עושים מחיצה על המים ונאמר גוד אסיק מחיצתה ונחשב המחיצה כאילו הגיעה אל הנקב שהיא הגזוזטרא אשר שואבים ממנה ודבקה בה ותהיה השאיבה תוך המחיצה (וזו היא צורתה) ואם היתה החצר שתי עליות זו על גב זו ויצאה מכל עלייה כצוצרה וחור זה כנגד החור השני עד שתהיה העליונה כמשלשלת הדלי למלאות יכנס הדלי על החור שבגזוזטרא התחתונה ואז יגיע אל המים וזה יארע הרבה. תדע לך שיש בזה דינים אני אגידם לך אם היו השתי גזוזטראות תוך י' טפחים כל אחת מהם אוסרת על חברתה ואפי' עשו מחיצה ואין מותר למלאות אלא בעירוב יעשו אותו אחר עשיית המחיצות. ואם לא היו שתיהן (עד) תוך עשרה טפחים אבל היה ביניהם יותר מזה השיעור בזה נפל החלוק אם עשתה העליונה מחיצה ולא עשתה התחתונה כצורה העליונה מותרת והתחתונה אסורה. ואמרם בזאת המשנה שתיהן אסורות בתנאי שתהיה התחתונה התנית עם העליונה לעשות מחיצה עמהן ולפיכך אוסרת עליהן עד שיערבו. ואם עשתה התחתונה ולא עשתה העליונה ג"כ כזו הצורה שתיהן אסורות לפי שהעליונה משותפת עם התחתונה בדרך שיש לה מן המים וכצוצרה התחתונה היא אוסרת עליה ועליונה ג"כ אין מותר לה למלאות שלא עשתה מחיצה ולפיכך שתיהן אסורות. ואם עשו מחיצה שתיהן מותרות. וכל מה שאמרנוהו אסורות ר"ל אסורות עד שיערבו:

משנה ט

חצר שהיא פחותה מד' אמות אין שופכין בתוכה כו':

כשיש בחצר פחות מד' אמות על ד' אמות המים שמשתמש האדם כששופך אותם בזה החצר הקטן יוצאין המים לרה"ר ויהיו המים השותתים ברה"ר באין מכחו ולפיכך אסור לשפוך המים באותה חצר עד שיעשה עוקה והיא חפירה יתקבצו שם המים מחזקת סאתים מתחת החור שיהיה באותה החפירה שהמים יוצאין ממנו כי אנחנו אומרים כי תכלית מה שיסתפק האדם ממים ביום אחד הוא סאתים. ואמרם בין מבפנים בין מבחוץ

ענינו שהוא שוה בין שיעשה החפירה בתוך הבית או חוץ לבית אלא שזאת החפירה שמתקבצים שם המים חוץ לבית. אמנם אם יעשה החפירה חוץ לחצר צריך שיהפך עליה הבנין עד שתבדל מרה"ר. וקמירה היא עשיית קובה מלמעלה אמרו בשש עגלות צב (במדבר ז׳:ג׳) קמורות. ר"ל כי עליהם מכסה כדמות קובות והוא מגזרת איש ישראל אל הקובה (שם כה):

משנה י

רבי אליעזר בן יעקב אומר ביב שהוא קמור כו':

ביב אמה או קילון נשפכין שם המים ויוצאין לרה"ר ואמר ר' אליעזר בן יעקב כי כשיהיה הבנין קמור הוא ברה"ר מותר לשפוך לתוכו מים בשבת מן החצר אע"פ שיהיו המים היוצאין מן החצר הולכין ארבע אמות תחת הקמירה הוא מותר לשפוך המים באותו הקילון ע"פ הביב שבחצר לפי שאינו יוצא לרה"ר אלא שהמים כלין תחת אותן ארבע אמות הבנויות מבחוץ. וחכמים אוסרין לשפוך על פי הביב באיזה צד שיהיה לפי שהוא כשופך ברה"ר אבל שופך חוץ לביב והמים שותתין אליו וכבר ביארנו כי אכסדרה הוא מקום מוקף משלש רוחותיו וכשיש בחצר עם האכסדרה ד' אמות על ד' אמות מותר לשפוך המים בחצר ואין צריכין לחפירה שיתקבצו שם המים והלכה כחכמים:

משנה יא

וכן שתי דיוטאות זו כנגד זו מקצתן עשו עוקה כו':

דיוטאות ידוע והן דיורין. ובכאן מדבר שיהיו אלו הדיוטאות זו כנגד זו וביניהם חצר שישפכו שניהם מימיהן לשם כשעשה בעל הדיוטא האחת עוקה והיא חפירה בחצר לצד שלו אין מותר לאנשי חצר האחרת לשפוך מים עם חבירו באותה עוקה עד שיערבו שיש לחוש שמא ישתמשו מן הדיורים לחצר בלי עירוב כשנתיר להם שפיכת המים מבתיהם לאותה חפירה וזו היא כוונת זאת ההלכה:

פרק ט

משנה א

כל גגות העיר רשות אחת כו':

אע"פ שהיה ר"מ סובר שהן רשות אחת כשנבדלו קצתם מקצתם אין מותר אצלו להשתמש מקצתן אל קצתן כי הוא אומר כ"מ שאתה מוצא שתי רשויות והן רשות אחת אסור להוציא מזו לזו כגון עמוד ברה"י גבוה עשרה טפחים ורחב ארבעה וחכ"א בגגות כמו שנחלקו הרשויות למטה כך נחלקו למעלה כל גג מובדל מן האחר. ור' שמעון אומר

כי החילוק וההפרש הוא במקום הדירה בלבד אבל חצרות הבתים והגגות והמקומות המוקפים חומה בכותלים ולא נעשה לדירת אדם והם הנקראים קרפיפות כאשר נתבאר בזאת המסכת פעמים [פ"ב מ"ה. פ"ה מ"ב] כולם הם רשות א' לאותם כלים שהם באלו המקומות כשנכנס שבת אבל להוציא כלים מן הדיורין ולהניחם בחצר ולטלטלם מן החצר לחצר אחרת אינו מותר. ומאמר ר"ש שהוא מותר להוציא מה שבחצר זו לחצר אחרת הכל שוה בין עשו אנשי הבית עירוב או לא עשו עירוב לא נאמר שמא אם עשו עירוב יוציאו מה שבבתיהם אל החצר ואחר כן יוליכו אותו לחצר אחרת. ועל דעת ר' שמעון כי מותר לאדם להוציא דבר שיהיה בחצר מבית ששבת שם אל הגג ומן הגג לחצר אחרת ומן החצר אחרת לקרפף ומן הקרפף לגג אחר וכן תמיד עד שיכול לטלטל אותו הדבר ולהוליכו בשבת בכל המדינה על הגגות ובחצירות הבתים והמקומות המוקפין בכותלים אם אין בהם דירה. אבל מה שהוא אסור להוציא דבר ממה שיש בבית אל הבית האחר או על הגג אלא אם עשו עירוב בין שני הבתים. והלכה כר"ש ואפילו היו הגגות גבוהות או נמוכות:

משנה ב

גג גדול סמוך לקטן הגדול מותר כו':

חצר שנפרצה לרה"ר כו':

חצר גדולה שנפרצה לקטנה (כזו הצורה) ותהיה הקטנה אין לה אלא שלשה כותלים והגדולה יהיה לה מקום הפרצה כדמות שער כאשר יתבאר מן הצורה שציירנו. וזה הדין הוא כשנפרץ מערב שבת אבל אם נפרץ בשבת אפי' הקטנה היא מותרת להשתמש בדיורין שלה כאשר היתה מאחר שהיה לה היתר קודם שנפרץ הכותל והעיקר אצלנו הותרה למקצת שבת הותרה לכל השבת כולה ועל זה הדרך בעצמו הוא גג גדול וגג קטן כשיש כותל מקיף בגגות אבל אם אין שם שום היקף כולם רשות אחת הן כאשר בארנו. ואמרם עוד חצר שנפרצה לרה"ר הוא שיפול הכותל כולו מצד רה"ר וישארו ג' כותלים רבי אליעזר סובר שהם רשות הרבים וחכמים חושבין אותן כרמלית וכבר בארנו בתחלת שבת ד' רשויות ודיניהם. ואתה יודע כי ענין אמרם פטור הוא שאינו חייב מיתה אבל הוא אסור. ואין הלכה כר' אליעזר:

משנה ג

חצר שנפרצה לרה"ר מב' רוחותיה כו':

זאת הפרצה שנפרצה החצר היא י' אמות או פחות שהן כפתח אלא שהם בקרן זוית ופתח בקרן זוית לא עבדי אינשי ואם הוא יתר על עשר אמות אפילו מרוח א' אסורה. וזה

הבית שאמרנו שנפרץ משתי רוחותיו הוא שנפגם סדרם ונהרס זוית מזויותיו ונפל קצת מזה הכותל ולא תהיה קורה פרושה על מקום הפרצה אלא אשר יהיה מושב הקורות בקירוייו (כזו הצורה) ולפיכך הוא אסור אבל כשנפרץ (כזו הצורה) הרי הוא מותר כי העיקר אצלנו פי תקרה יורד וסותם ור' יוסי אומר אסורין באותה שבת ואסורין לעתיד לבא. והלכה כר' יוסי. ואל תחשוב כי זה המאמר יקשה לאותו עיקר שקדם זכרו שאמרנו הותרה למקצת שבת הותרה לכל השבת כולה. כי מה שאמרנו שם הוא בדין העירוב ר"ל כשנתחדש אחר הכנסת שבת מה שיאסור התשמיש באותו מקום לפי שנפסל בו העירוב וכיון שהיו מותרין בע"ש מותרין לכל השבת כולה ובזה המקום מדבר הוא במחיצות כשנפרצו וחזר התשמיש אסור מפני הסרת המחיצות לא מצד סילוק העירוב:

משנה ד

הבונה עלייה ע"ג שני בתים כו':

רבי יהודה סובר כי רה"י מאחר שיש לו שתי מחיצות שכבר נבדל מרה"ר וכן אמר שתי מחיצות דאורייתא ולפיכך הוא מותר אצלו העירוב בשתי מחיצות. ואין הלכה כרבי יהודה:

פרק י

משנה א

המוצא תפילין מכניסן זוג זוג כו':

זוג זוג פירושו תפילין של ראש ותפילין של יד והוא שיניח של יד בידו ושל ראש בראשו לפי שהוא סובר כי שבת זמן תפילין. ור"ג אומר שבת לאו זמן תפילין ואסור להניחן בשבת אבל התירו לו ללובשן כדי להצילן שלא יאבדו ומפני זה מצילין ב' ב' רוצה לומר שיקשור שנים של ראש בראשו ושנים של יד בידו והני מילי כשהם ישנים ברצועותיהן וקשריהם אבל אם היו חדשים בלא רצועות ובלי קשרים לא נטריח עליו להצניען כי שמא הוא קמיע עשוי בצורת תפילין ותכונתן. וצבתים כמו אגודות והוא מגזרת שול תשולו לה מן הצבתים (רות ב':ט"ז) וכמו כן כריכות וההפרש ביניהם כי צבתים הוא שיהיו של ראש ושל יד בלבד קשורות אחת עם השנית בלבד וכריכות הוא שיהיו רבות קשורות קשר אחד. וזה שאמרנו מחשיך עליהם בתנאי שיהיו כ"כ רבות שלא יוכל במה שנשאר מן היום להביאן זוג זוג דרך מלבוש כמו שזכר. ואמר ובסכנה מכסן כגון שיהיה עת צרה ב"מ שאם נמצאו בידו יגיענו היזק אבל אם הוא ירא מליסטין בלבד יוליכם כולם פחות פחות מארבע אמות כאשר בארנו בפרק אחרון משבת. ואין הלכה כרשב"ג:

משנה ב

ר' שמעון אומר נותנן לחבירו וחבירו לחבירו כו':

רבי שמעון חלק על המאמר שזכרנו בסוף ההלכה הקודמת רוצה לומר מוליכן פחות פחות מארבע אמות לפי שהוא אומר חיישינן שמא ילך בהם ארבע אמות ברה"ר אבל הנכון שיתן הכריכה כולה לחבירו שלפניו וחבירו לחבירו עד שיגיע לבית. ומאמר ר' יהודה אפילו חוץ לתחום בתנאי שתהיה אותה החבית הפקר אבל אם יש לה בעלים העיקר אצלנו הבהמה והכלים כרגלי הבעלים כאשר יתבאר בביצה [פ"ה מ"ג] ואם החבית הפקר יוליכנה מיד ליד ואפילו הוציאוהו חוץ לאלפים אמה ור' יוחנן בן נורי סבר נכסי הפקר קונין שביתה במקומן ואינן הולכות אלא אלפים אמה כאשר בארנו בפרק הרביעי מזו המסכת והוא מה שאמר לר' יהודה לא תהלך זו יותר מרגלי בעליה כלומר אם היה לה בעלים. ודע כי מותר לאדם להוליך הדבר פחות פחות מארבע אמות או נותנו לחבירו וחבירו לחבירו כאשר הזכיר ר' שמעון. והלכה כרבי שמעון והלכה כרבי יהודה:

משנה ג

היה קורא בספר על האסקופה כו':

אסקופה היא הבנין שלפני פתח הבית והיא כרמלית וכבר נתבארו הרשויות בתחלת מסכת שבת. ואמרם עד שלא הגיע לי' טפחים כאשר בארנו בשבת ובתנאי שיהיה הכותל משופע (כזו הצורה) שיניח הספר ברה"ר אבל אם היה הכותל עומד על הארץ על זוית עומדת שיהיה הספר כשנתלה באויר רשות הרבים בלי מונח על שום דבר הרי זה מותר לגללו ולהביאו אצלו כל זמן שלא הגיע קצתו לארץ ור' שמעון אומר אפי' הגיע לארץ מותר להגביהו לפי שהוא משום שבות מאחר שמקצת הספר בידו ואינו כמי שעוקר מרה"ר לרה"י אלא אם יצא הספר כולו מידו ונח ברה"ר ואסרו להגביה דבר מרה"ר ואפי' הוא דבוק וקשור ברה"י מדרבנן דלמא נפיל ואתי לאתויי ודבר שהוא מדרבנן אינו עומד בפני כתבי הקדש. ואין הלכה כרבי שמעון:

משנה ד

זיז שלפני חלון נותנין עליו ונוטלין ממנו בשבת:

זיז הוא הקצה היוצא מן הכותל מבנין או עץ או אבן או זולתם ובתנאי שיהיה בינו ובין רה"ר יותר מעשרה טפחים כי העיקר אצלנו כי רשות הרבים היא עד עשרה טפחים ולמעלה מעשרה טפחים ברשות הרבים מקום פטור ואסור להשתמש על זה הזיז היוצא

אלא בכלי חרס ודומיהן לפי שהם אם יפלו ישברו אבל דבר שאינו נשבר בנפילתו אסור להשתמש בו על זה הזיז גזרה שמא יפול ברשות הרבים ויגביהנו שם:

משנה ה

לא יעמוד אדם ברשות היחיד וישתין ברה"ר כו':

מי שעמד ברשות הרבים והשתין ברשות היחיד חייב חטאת וכאילו עקר מעל גבי מקום ארבעה כיון שזה השתן מונח במקומו מיושב כיושב החפץ במקום ד' כאשר בארנו בהלכה ראשונה משבת. ומאמר רבי יהודה כי מי שנתלש רוקו מפיו שאסור לו להלך ארבע אמות בתנאי שיהפכנו בפיו. ואין הלכה כרבי יהודה:

משנה ו

לא יעמוד אדם ברשות היחיד וישתה ברה"ר כו':

קולט אדם מן המזחילה למטה מעשרה טפחים כו':

זה שאסרנו לעמוד ברשות אחד ולשתות ברשות אחר בתנאי שתהיה השתיה בכלים נאים שהוא צריך אליהם ואי אפשר לו להניחן מפני חשיבותם שאם נתיר לו לשתות מהם נחוש שמא יוציאם מרשות לרשות אבל אם אין לשם כלים חשובים אצלו מותר לשתות ואפילו לא הכניס ראשו ורובו למקום שהוא שותה. ואמר וכן בגת הוא ענין אחר רוצה לומר לענין מעשרות כי מותר לו לשתות קודם הוצאת המעשר עראי ויש לו לשתות תוך הגת אבל חוץ לגת אינו שותה עד שיוציא מעשר וכבר נתבאר זה הענין בעקריו וענפיו במסכת מעשרות. ואחר כן חוזר לענין שבת ואמר שקולט אדם המים כלומר מקבל ממקום שפיכת המים ומן הצנור כשיקבלנו מן המים עצמם אבל אם נגעה ידו במזחילה כדי שיתקבצו המים בכפו וישתה אסור אלא אם כן היה למעלה מעשרה טפחים שהוא מקום פטור ובלבד שלא יהיה במזחילה ארבעה טפחים שהוא שיעור מקום פטור ובתנאי אחר שלא יהיה בין המקום שמתקבצין ממנו המים ובין הגג היורדין ממנו המים פחות משלשה טפחים כי העיקר אצלנו כל פחות משלשה כלבוד דמי וכאילו קבל המים מן הגג שהוא רשות היחיד והוציאן לרשות הרבים. ודע כי זוחלין נקראו המים הנגרים מן הנהרות והמעיינות הנובעות הנגרים על הארץ והוא מלשון זוחלי עפר (דברים ל"ב:כ"ד) ענינו הנחשים והשרפים הנגרים על הארץ ומזה קראו המקום שירדו בו המים מזחילה. וצנור ידוע:

משנה ז

בור ברשות הרבים וחוליתו גבוהה עשרה טפחים כו':

כבר הקדמנו פעמים כי למעלה מי' באויר רשות הרבים מקום פטור וזה הבור אין הפרש

בין שיהיה בינו ובין הכותל ארבעה טפחים או למעלה או אם הוא סמוך לכותל ומצא בחולייתו גבוה עשרה ודע כי הבור וחולייתו מצטרפין לעשרה והוא ענין אמרם וחולייתו גבוהה כאילו אמר וחולייתו משלימתו לעשרה ובתנאי שיהיה סמוך לכותל. וזו האשפה היא של רבים שאין מפנין אותה ברוב אבל אשפה של יחיד אסור לשפוך עליה מים ואפילו היא גבוהה עשרה טפחים גזרה שמא יפנו אותה בעליה ונמצא שופך מרשות היחיד לרשות הרבים:

משנה ח

אילן שהוא מיסך על הארץ כו':

הדלת שבמוקצה והדקים שבפרצה כו':

כשיהיה בין קצות ענפי האילן והארץ פחות משלשה טפחים הרי הוא כאילו נדבק בארץ ונעשו הם מחיצות כי כל פחות מג' כלבוד דמי ובתנאי שימלא חלל הענפים כולו בדברים דקים כתבן ודומה לו כדי שלא יזיזנה רוח מצויה תמיד כי כל מה שיניע אותו הרוח מצויה אינה מחיצה והעיקר אצלנו כל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה אינה מחיצה. וזה שהתרנו לו להשתמש תחתיו הוא שיעור סאתים בלבד והעיקר אצלנו כל דירה שתשמישה לאויר אין מטלטלין בה אלא בבית סאתים. וכשיהיו שרשי האילן גבוהים מן הארץ שלשה טפחים אסור להשתמש עליהן לפי שאסור להשתמש באילן ביו"ט וכל שכן בשבת גזירה שמא יחתוך ממנו ענף כאשר יתבאר במס' ביצה [פ"ה מ"ב] ואם הם על הארץ פחות מג"ט הם נחשבים כמו הקרקע. והדלת שבמוקצה שיהיה מקום מיוחד ואין להם בו תשמיש ולא צורך כמו דיר או סהר ויש לו פתח ואין לו ציר אבל אם יש לו ציר אפילו נשמט או נשבר מותר לנעול בה את המקום. וחדקים קבוץ חדק והם קוצים כמו כמשוכת חדק (משלי ט"ו:י"ט) קושרין אלו הקוצים בקנים ועושין מהם לוח ונועלין בהם פרצות הגנות כדי שלא יכנסו שם גנבים או חיות. ואמרם גבוהים (לה) אפי' היו גבוהים על הארץ באיזה שיעור שיהיה וכל זה כשלא היו קושרין בקשר דבק בכותלים אלא עראי מגביהין אותן ומחזירין אותן:

משנה ט

לא יעמוד אדם ברשות היחיד ויפתח ברה"ר כו':

כמו שאוסר רבי מאיר שיעמוד אדם ברשות הרבים ויפתח ברשות היחיד כמו כן אוסר שיעמוד בכרמלית ויפתח ברשות היחיד ולפיכך הביאו עליו ראיה מזה השוק שהיה בירושלים שהיו מפטמין שם העופות ומוכרים אותן שהוא כרמלית והחנות רשות היחיד והיו עומדין בשוק והיו פותחים החנויות בשבת. ונחשב ירושלים כרמלית לפי שהיא עיר

של רבים והיו לה פתחים רבים ולא היתה מעורבת על העיקרים שבארנו בפרק חמישי מזו המסכת. ואין הלכה כרבי מאיר בשני המאמרים לא ברשות הרבים ולא ברשות היחיד. פטמין תרגום בריאות [בראשית מא] פטימתא ולפי שזה השוק היו מפטמין בו העופות ומשמנין אותן נקרא שוק של פטמין:

משנה י

נגר שיש בראשו גלוסטרא ר"א אוסר ורבי יוסי מתיר כו':

נגר היא קורה שעושין אותה בשתי וערב ונותנין אותה בדלתות ונועלין בה השערים וקוראין אותה בני אדם בלשון ערבי מער"ץ וענינו כמו בריח לפי שהוא מבריח מן הכותל אל הכותל וקלוסטרא דמות רמון או טבעת וכיוצא בו ממה שיורה עליו שהוא כלי ואינו קורה בעלמא שהוא אסור לטלטלה בשבת. והלכה כרבי יוסי:

משנה יא

נגר הנגרר נועלים בו במקדש אבל לא במדינה כו':

הנגרר פירשו בה שהוא הדבוק בדלת בקשר. והמונח הוא שהוא מובדל ואינו דבוק ולוקחין אותו ביד ומרכיבין אותו על הדלתות על המנעול ואחר כן מסירין אותו ועושין במקום אחר ומפני זה קרא אותו המונח. וזה הדבר הוא בנגר שאין בראשו גלוסטרא כי מי שיש לו היכרא מותר ואפילו מונח כאשר בארנו קודם. והלכה כרבי יהודה:

משנה יב

מחזירין ציר התחתון במקדש אבל לא במדינה כו':

ציר ידוע מגזרת תסוב על צירה (משלי כ"ו:י"ד) והוא שם עברי ממש ואמרם אם נשמט מכף שלו אין מחזירין אותו מפני זה אסור החזרת הכף גזירה שמא יתקן אותו לפי שהוא צריך לחזוק יותר בלי ספק וכן אמרו שמא יתקע ואין הלכה כרבי יהודה:

משנה יג

מחזירין רטיה במקדש אבל לא במדינה כו':

קושרין נימא במקדש אבל לא במדינה כו':

חותכין יבלת במקדש אבל לא במדינה כו':

רטיה היא חתיכה של בגד שפושטין עליו המשיחה לתת אותה על המכה וכשנפלה מן המכה או שפרשה בידו ונתנה על גבי כלי מותר לו להחזירה כל זמן שלא נפלה על גבי קרקע אבל כשנפלה על גבי קרקע אסור להחזירה אלא לכהן במקדש. ונתינת משיחה על המכה לכתחילה אסור בין במקדש בין במדינה. וקושרין נימא הוא שקושרין היתר כשנתק יתר מיתרי הנבלים והכנורות ודומיהן מן הכלים שהיו במקדש שהיו אומרים

עליהם השיר בכל יום כאשר יתבאר במקומו [ערכין פ"ב מ"ו]. ויבלת ידוע והוא כמו ראש מסמר בגוף האדם וגם כן ידוע שהעבודה אינה מותרת לבעלי יבלת:

משנה יד

כהן שלקה באצבעו כורך עליו גמי במקדש כו':

בוזקין מלח על גבי כבש בשביל שלא יחליקו כו':

גמי הוא גמא ובכאן דיבר בדבר הידוע כי הגמא מועיל למכה ויש לו לקושרו בחתיכת בגד ויעבוד ולא יפסול לעבודה בתוספת אותו הבגד ובתנאי שלא תהיה מובדלת בין בשר ידו והמזרק או הסכין בעת עשיית העבודה. ואמרם אם להוציא ממנה דם לסחוט המכה ולהוציא ממנה דם. בוזקין כמו זורקים והוא מגזרת כמראה הבזק [יחזקאל א'] רוצה לומר שהוא כמי שזורק דבר מידו פעם אחר פעם. שלא יחליק כדי שלא תמעד רגלו בסבת שמנונית הבשר הזב שם כי הבשר היו צוברים אותו על הכבש כאשר יתבאר במקומו במס' תמיד. וכבש שם המעלה שהיו עולין בה למזבח. ובור הגולה בור היה בלשכה מן הלשכות והיה עליו גלגל והיה נשמע לאותו גלגל קול גדול בעת השאיבה וכן בור הגדול ובור חקר. חקר והקר שוין קורין אותו כך לפי שהיה נובע מלשון כהקיר ביר מימיה [ירמיה ו] והיו על אלו שני בורות הנזכרים גלגלים והתירו להם הנביאים בעלותם לרגל לדלות מאותן הבורות באותן הגלגלים. ונשארו העם נוהגין לדלות מהן בלבד מפני התרת הנביאים ולא העתיקו הדין לבורות אחרים. ומה שאסרו השאיבה לגלגלים בשאר הבורות גזרה שמא ידלה לגנתו או לחורבתו או למקום שירצה למלאות מים למהירות השאיבה באלו הגלגלים וכמו כן מותר לשאוב בהן תוך המדינות והקול הנשמע לגלגל בעת השאיבה אין אוסרים אותו וכמו כן אין אוסרין להקיש בשלשלת הפתחים והדומה להם. אבל מה שהוא אסור מן הקולות אינו אלא מה שהוא כקול של שיר כלומר שיהיה לו נעימות על הסדר והוא אמרם לא אמרו אלא בקול של שיר בלבד והתרנו כל מה שקדם זכרו במקדש כי העבודה חייבת בשבת וכמו כן כל מה שהוא משום שבות והוא מצרכי העבודה והמקדש מותר לעשותו בשבת במקדש והוא אמרם שבות שבת במקדש התירו:

משנה טו

שרץ שנמצא במקדש בהן מוציאו בהמיינו כו':

המיינו הוא החגור שחוגר על עצמו תרגום אבנט [שמות כח] המיינא ודע כי כל מי שנכנס באיזה מקום שיהיה מן העזרה והוא טמא אם היה שוגג חייב חטאת ואם היה מזיד חייב כרת. ר"ע אומר מוציאין השרץ בשבת מכל העזרה. וצבת של עץ הם מלקחיים מעץ שאינן מטמאין כי פשוטי כלי עץ אין מקבלין טומאה מן התורה כאשר יתבאר

בתחילת כלים ותרגום סירותיו [שם כז] פסכתרוותיה והנפרד פסכתר. ור"ש סבר כי מי שנפסק לו יתר במקדש שלא יקשרנו כמו שזכרנו במה שקדם אבל קושר קצתו על קצתו בעניבה בלבד. ועוד קדם לך מדבריו בפרק הרביעי מזאת המסכת כי מי שיצא חוץ לתחום אפילו חמש עשרה אמה יכנם שאין המשוחות ממצין את המדות ודבר על שני המשפטים כמו שהוא סובר ואמר כי זה שאמרנו יכנס אפילו יצא מן התחום חמש עשרה אמה אינו מפני שיש לאדם חוץ לתחום אפילו אצבע אחד אבל נתנו לך אלו חמש עשרה אמה לפי שהם שלך ומכלל תחום שלך שאין המשוחות ממצין את המדות וכמו כן זה שהתרנו לך שתקשור היתר בעניבה התרנו לך דבר שהוא משום שבות שהם עצמם אסרו זה הדבר וכן הקשורה בעניבה מדרבנן היא אסורה. ואין הלכה כר"ש בשני המאמרים אלא כמו שזכרנו במה שקדם. והלכה כר"ע והלכה כר' יהודה: